

راخى كسه وليگر

ليکوال: نصير احمد احمدي

د جاب حال: ۱۳۹۰ ل

Ketabton.com

د ليکوال چاپ شوي اثاره

(د لنډو کيسو ټولگه)

(د لنډو کيسو ټولگه)

(د لنډو کيسو ټولگه)

(ناول)

(ناول)

(ناول)

(ناول)

(ژباړه)

سره سيلی

مينه

د واورې سړی

بودا او د لېوانو پلونه

رڼا

بوربوکی

خونکار

په فلسفه کې تلپاتې پيښې

راځئ کيسه وليکو

د کتاب پښتونه :

نوم : راڻي كيسه وليکو

ليکوال : نصير احمد احمدي

د چاپ کال : ۱۳۹۰ ل کال

انلاين چاري : مختار احمد احسان - د لراوېر کتابتون

www.Larawbar.com

آيا كيسه ليكلي شئ؟

له ځانه پوښتنه وكړئ! آيا كيسه ليكلي شئ؟

بېړه مه كوي! يوه شېبه د كتاب پاڼې سره وروئ، كيداى شي نورې جملې وروسته ولولئ!

څه پريكړه مو وكړه؟ "هو" كه "نه" د كيسې ليكل كوم جادو نه دى، نه هم په لوړو زده كړو پورې اړه لري.

زه ماشوم وم، انا به مې تل كيسې راته ويلې، هغه کوچۍ وه، په ليك لوست نه پوهيده، خو كله چې به يې كيسې ته خوله جوړه كړه، تر پايه به يې ورسره وړلم، ما به كله كله خپلو خويندو او وروڼو ته كتل، ټولو به د انا گونځې گونځې خولې ته وچې سترگې نيولې وې، د لاتين په رڼا كې به په خړ ديوال لوى لوى سيوري ښكاريدل، خو حركت يې نه درلود، غلي به ناست ول. كله كله به د انا له غږ سره د چونگښو كور را هم گډه شوه، نور هيڅ هم نه اورېدل كېدل.

انا نه لوستې ښځه وه او نه يې هم په فني توگه كيسې زده كړې وې، خو هغې خوږې كيسې ويلې، دا په طبيعي توگه د كيسو په ويلو كې تكړه وه.

بېرته به خپلې پوښتنې ته راوگرځو، څه فكر مو وكړ؟ كيسه ليكلي شئ؟ "نه" مه وايست! "هو" د اميد نښه ده، خو كه زړه نازړه ياست، دوو پوښتنو ته ځواب وركړئ!

۱- آيا د لنډو كيسو او ناولونو له لوستلو سره مينه لرئ؟

۲- غواړئ چې كيسه وليكي؟

كه څوك له نجار سره شاگرد وي، خو له نجارۍ سره مينه ونه لري، هغه به هيڅكله هم ښې دروازې او كړكۍ جوړې نه كړي، دا يواځې يو مثال و. هر كار همدا سي دى. ليكوالى هم په زور نه زده كيږي، لومړى شرط مينه ده. كه د لنډو كيسو له ويلو او يا هم لوستلو سره مينه ولرئ، كيسه ليكلي شئ، ان كه مو په

ټول ژوند کې هم کيسه نه وي ليکلې، پروا نه کوي، ځان وازمايي! دا کار دومره ستونزمن نه دی.

خو څنگه کيسه؟

زموږ کلي ډېر کوچینی دی، ټول اووه کوره یو. یوه ورځ د کلي ځوانان سره راټول شول، په میله ووتو، په یوه شنه دره کې مو د یوه لوی توت سیوري ته واپول، تر یو څه وخته مو قطعې وکړې، وروسته د دیگ د پخولو وخت شو. زما د تره زوی ځان رامخته کړ، دی نوی له ایرانه راغلی و، ویل یې چې لس رقمه وریجي پخولی شي، خو کله چې یې نیم ساعت وروسته دیگ له دیگدانه کښته کړ، په دیگ کې له اوبو ډکه شوله پرته وه. د خوراک پر وخت له گوتو نه جلاکیده، نه یې رنګ و او نه یې خوند. یوه ځوان طاقت ونه کړ، په خندا یې وویل: "دا خو لکه لاندې گچ چې په غوري کې راته پراته وي!" د تره زوی مې په خبره کې ورولوېد، په خوند یې ځواب ورکړ: "ما خو درته وویل چې زه لس رقمه وریجي پخولی شم، دا یې یواځې یو رقم دی."

وروسته وپوهیدو چې هغه د وریجو په پخولو کې تکره نه و.

لنډه کيسه هم همداسې ده، یو څه پوهې او زحمت ته اړتیا لري، که غواړو چې ښه کيسه وليکو او رانه شوله نه شي، نو باید له مینې سره سره ځينو نورو ټکو ته هم پام وکړو.

دا کوم ټکي دي؟

موضوع

موضوع په مغز کې لومړنۍ جرقه ده، يو څه بايد وي چې كيسه پرې وليكو، كه موضوع نه وي، نو كيسه هم نشته، خو څه فكر كوي، ايا د موضوع موندل گران كاردی؟

دوه ځوابه لرو، "هو" او "نه" !

كه زاپه او تكراري موضوعات را اخلو، بڼه يې يو څه ور بدلوو، نو دومره سختي نه لري، كه لس دقيقې وخت راكړئ، لس موضوع گانې به درته پيدا كړم، زړې خبرې ډېرې دي، هر څوك يې موندلی شي، خو كه په نويو موضوعاتو پسې وگرځو، زحمت غواړي، كله كله شايد په ورځو ورځو هم يوه داسي موضوع ونه مومو چې د كيسې په ليكلو وازري.

ځيني ليكوالان گمان كوي چې د ليكلو له پاره ډېر موضوعات شته، لامل يې دا دی چې دوی نوی فكر نه لري، زړو موضوعاتو ته پښې او لكۍ وركوي، خو تكړه ليكوالان په اسانۍ قناعت نه كوي، دوی هغه څه را اخلي چې په خپله يې موندلي وي.

شايد پوښتنه پيدا شي چې له با با ادمه تر دې دمه همدا ژوند دی، نوي څه نشته !

دا خبره سمه ده، يواځي اختراعات نوي دي، خو هره موضوع مختلفې زاويې لري، د نوې زاويې موندل، په خپله نوې موضوع ده.

يو وخت چېرته ميلمه وم، پر دسترخوان څو رنگه خواړه پراته ول، خو ماته يواځې يو ډول خوړو ډېر خوند راكړ، ملگري مې په خدا راته وويل: "په كچالو ځان مه مړوه، غوښه درواخله."

حيران شوم، څه چې ما خوړل، د کچالو خوند يې نه درلود، ځکه (مزه) او بڼه يې د چپلي کباب غوندي وه.

کچالو په هر کور کې پيدا کيږي، دوه درې رنگه يې پخوي، خو زما د کوربه په کور کې همدا کچالو له يوې نوې زاوېې پاڅه شوي وو، بلکل نوې، داسې چې ما خوند ترې واخيست او د کچالو گمان مې نه پرې راته.

د کيسې له پاره هم بايد هرې موضوع ته له يوې نوې زاوېې (اړخه) وگورو، که نه نو هماغه اېشيدلي کچالو به وي چې په هر کور کې پيدا کيږي، هر څوک يې پخولای شي او په تالو پورې نښلي.

بې تجربې ليکوالان زاړه موضوعات را اخلي، لږ بدلون ورکوي، خو له ليري ښکاري چې اېشيدلي کچالو دي، خو تکره ليکوالان فکر کوي، له نوښت او ابتکار څخه کار اخلي، دوی کچالو له يوې داسې زاوېې پخوي چې نوې بڼه او نوی خوند ولري.

موضوعات ډېر دي، خو نوې زاويه يې يواځې په خپل فکر موندلی شو، ځکه هيڅوخت يو انسان د بل انسان پر ځای فکر نه شي کولای، هر څوک خپل فکر لري او يوې موضوع ته له خپل دنده گوري.

يو وخت مې يو ملگری مخامخ راته ناست و، پر کاغذ يې يو انگليسي عدد وليکه، پر مېز يې کېښود، ورو يې وويل:

—خو دي؟

ورياده مې کړه!

— نهه (9)

ده وخنډل:

— ماته شپږ (6) ښکاري.

يو هم غلط نه و، دواړو کاغذ ته له مخالفو زاويو کتل.

هره موضوع همداسې ده، څوک به له يوه اړخه ورته گوري او څوک هم له بل، هيڅوک نه شي کولای چې د بل چا په ځای فکر وکړي، که داسې وای نو جنايي پوليسو ته به اړتيانه وه.

خو يوه خبره ده، که د بل پر ځای فکر نه شو کولای، بل ته فکر ورکولای شو. خو څنگه؟

ځينې ټکې دي چې د ښې موضوع په ټاکلو کې مرسته راسره کوي.

۱- که غواړئ چې ښه کيسه ولېکئ، فکر وکړئ او نوي موضوعات ومومئ، دا له امکانه ليرې خبره نه ده، شايد ستاسو په سيمه، کلي او شاوخوا کې دا سې څه وي چې تر اوسه لا څه نه وي پرې ليکل شوي.

۲- زړو موضوعاتو ته يوه نوې زاويه پيدا کړئ، دا په خپله نوې موضوع ده.

۳- زموږ يو استاد و، ده د ژورناليزم زده کړه راکوله، يوه ورځ يې د خبر له پاره د موضوع د ټاکلو په اړه وويل: "که واورئ چې يوه سپي يو سړی وخور، نو دا کومه نوې موضوع نه ده، دا ډول واقعات ډېر پېښېږي، نه خلکو ته په زړه پوري دی او نه هم د خبر د جوړولو ارزښت لري، خو که واورئ چې يوه سړی سپی وخور نو دا د خبر په جوړولو ارزښت لري."

په کيسه کې هم همداسې ده، هره موضوع ښه کيسه نه ورکوي! ژر قناعت مه کوئ، د کيسې له پاره د عادي موضوعاتو له ټاکلو ډډه وکړئ!

۴- هيڅکله لويه او عمومي موضوع مه انتخابوئ، که موضوع هر څومره وړه وي، ښه فوکس (تمرکز) لري، ليکوال لاره نه ورکوي او په طبيعي توگه يوه نوې زاويه ورته موندلی شي.

(په دې اړه به کيسو ته د اهدافو د ټاکلو په برخه کې نورې خبرې وکړو.)

۵- فکر وکړئ! نن چيرته لارې؟ څه مو واورېدل؟ څوک مو وليدل؟

موږ هره ورځ له لويو او وړو موضوعاتو سره مخامخ کېږو يا يې اورو، خاندو،
خپه کېږو او يا هم داسې څه وينو چې په احساساتو کې مو بدلون راځي، خو
شېبه وروسته مو هېر وي

ځينې دا ډول واړه موضوعات نوي وي او په زړه پوري کيسې ورکوي، ښه دا ده
چې تل د يادښت يوه وړه کتابچه راسره ولرو او ويې ليکو. باور وکړئ، هره
هغه نوې موضوع چې تاسو ته په زړه پورې وي او په احساساتو کې مو بدلون
راوړي، نورو ته هم د لوستلو وړ ده.

۲_ انگرېز ليکوال گراهام گرېن د يوه کوچني عادت له مخې په ليکنه کې
بريالي و، ده به د ورځې تر پنځو سوو کلمات ليکل، مختلف کلمات، پرته له
فکره، څه چې به په ذهن کې ورتلل هماغه به يې د کاغذ پر مخ راوړل، وروسته
به يې چاڼ کړل، څو ټکي به يې ترې راوايستل، حتما به داسې موضوعات پکې
ول چې کيسه ترې جوړيدای شوای.

نوهڅه وکړئ چې نوي موضوعات پيدا کړئ، يا هم زړو موضوعاتو ته له نوي
ديده وگورئ، زړه موضوع د ټوکې غوندي ده، چې په لومړي ځل اوريدو يې
انسان خندوي، خو که تکرار شي مزه يې ځي.

هدف

موضوع مو انتخاب کړه، اوس څه وکړو؟
څه موده وړاندې يو چا له جلال اباد څخه زنگ راته وهلی و، ويل يې:
"لنډه کيسه ليکم، خو نه پوهېږم چې ولې رانه اوږدېږي؟"
ډېر ليکوالان چې کله موضوع پيدا کړي، له فکر کولو پرته يې په ليکلو پيل کوي، دا ډول کيسې ښې نه راځي، له فوکسه (تمرکز) وځي، هدف يې نه وي مالوم، يوې بلې خواته غځېږي، نه ليکوال خوند ترې اخيستی شي او نه هم لوستونکو ته په زړه پوري وي، ځکه نو د کيسو د ليکلو له پاره د هدف درلودل مهم دی.

هدف څه ته وايو؟
په دفتر کې کار کوئ، درختی وخت دی، له کوره زنگ درته راځي، وايي چې ميلمانه لرو، سودا درسره راوړه!
طبيعي ده چې پوښتنه کوئ.
_ څه شی په کار دي؟

_ په مېلمنو کې يو ناروغه دی، د سا لنډۍ ستونزه لري، ډاکټر ورته ويلې، چې د چرگ ښوروا څښه! چرگ په کور کې گرځي، له اخيستلو يې خلاص يو، خو تر کاري نشته!

خبره روښانه شوه، نه د قصابۍ دوکان ته ځي او نه هم په وريجو پسې گرځي، هدف تر کاري ده.

که په کيسه کې هدف ولرو، موضوع هرې خواته نه رانه ځي او په طبيعي توگه غځېږي.

هدف د ديوال د تهداب په څېر دی، که تهداب کوږ او خام وي، نو بد شکله او کمزوري پخڅه به ووهو،

خو څنگه هدف؟

۱- يوه ورځ مې په يوه مجله کې يوه کيسه ولوسته، د کيسې موضوع ډېره عمومي وه، ليکوال هڅه کړې وه چې په کيسه کې د قاتل عواقب انځور کړي. ده په دوو - دريو مخونو کې دومره خبرې را اخيستي وې چې يو ناول پرې ليکل کيدای شوی، هرې خواته تللی و، خو يوه خوا يې هم نه وه پوره کړې. زه ونه پوهيدم چې د دې کيسې له ليکلو څخه د ليکوال هدف څه و، لوستونکي ته يې څه لرل، هغه يې په کومه برخه پوهاوه؟

که واورو چې يو چا قتل کړيدی، په ذهن کې به مو په لسگونو پوښتنې را پيدا شي؟

۱- ولي يې قتل وکړ؟

۲- تر قتل مخکې يې څه ډول احساسات درلودل؟

۳- د قتل د عملي کولو له پاره يې څه ډول پلان جوړ کړ؟

۴- مقتول يې څنگه پيدا کړ؟

۵- څنگه يې وواژه؟

- گټه يې څه وه؟

۷- پوليسو څنگه ونيو؟

۸- د نيولو پر مهال يې څه ډول احساس درلود؟

۹- کله چې يې کورنۍ خبره شوه، څه يې وکړل؟

۱۰- قاتل چې کله په زندان کې د پنځو تر شا په زړو او شلېدلو جامو کې خپله

مېرمن او ماشومان وليدل، له روانې پلوه يې څه حال درلود؟

۱۱- په زندان کې يې ژوند څنگه و؟

۱۲_ ډوډۍ يې ښه وه؟

۱۳_ د ازادۍ په اړه يې څه فکر کاوه؟

او په لسگونو دا ډول نورې پوښتنې.

که ناول ليکو کيدای شې چې ياد شوي ټول اهداف پکې راوړو، ځکه په ناول کې مولا س خلاص دی، هر لور ته يې غځولی شو، خو لنډه کيسه داسې نه ده، د لنډې کيسې له پاره به يو کوچینی هدف ټاکو، کله چې هدف کوچنی و، موضوع هم ښه فوکس پيدا کوي او هر لور ته نه رانه ځي.

غواړو چې په ونه کې د يوې مرغۍ عکس واخلو، هدف مو يواځې په هسکه څانگه کې ناسته مرغۍ ده، ځکه نو په کمره کې گورو، د کمرې د زوم پرې بټنه فشار راوړو، مرغۍ مو د سترگو مخې ته درېږي.
يو بل مثال:

په کوچنيتوب کې مې د عينکو يوه شيشه پيدا کړه، له ليرې مې کاغذ ته ونيوله، خو کاغذ ونه سوځېد، ځکه له شيشې څخه د لمر تېرېدونکې وړانگې د کاغذ په ټولو برخو مساوي لگېدې، خو وروسته مې چې شيشه کاغذ ته ور نږدې کړه، اول په کاغذ کې يو ټکی تور شو، بيا يې اور واخيست.

دلته د لمر وړانگې يواځې په يوه ټکي راټولې شوې. کيسه هم همدا سې ده، وړ هدف ورته وټاکئ، وړ هدف فوکس لري، کيسه رانه هر لوري ته نه خپرېږي. د پورتنۍ لست ياده شوې هره موضوع يوه کاميابه کيسه ورکوي، مثلاً لسمه موضوع رااخلو، د پاڼې په سر کې ليکو:

د کيسې نوم: د پنجره تر شا

هدف: د دې کيسې له ليکلو څخه يواځې يو هدف لرم، غواړم لوستونکي په دې وپوهوم چې که يو څوک قتل وکړي، نو د زندان د پنجره تر شا به د خپلې ښځې او ماشومانو په ليدو له روانې اړخه څومره ځورېږي؟

د کيسې هدف و ټاکل شو، که دا هدف په کاغذ کې ليکلی وي او د کيسې د ليکلو پر مهال ليکوال کله کله ورته وگوري، نو په ليکنه کې به هيڅکله بله موضوع ورگډه نه کړي، په دې پسې به نه گرځي چې د قتل تخشه څه وه؟ ولي بې قتل وکړ؟ پولسو څنگه ونيو؟..... او داسې نورې پوښتنې، ځکه دلته اصلي هدف ليکل شويدي، هدف دا دی چې قتل مه کوه! که نه ستا به هم د خپلي کورنۍ ليدو ته سترگې وخيژي.

هره هغه خبره چې په هدف پورې اړه نه لري او بلې خواته ځي، بله کيسه پرې ليکلی شو، خو په دې کيسه کې ځای نه لري.

د کوچني هدف ټاکل کيسه چاڼوې او اضافه خبرې ترې باسي، هڅه وکړئ چې وړه موضوع انتخاب کړئ، فکر ورته وکړئ، هدف ورته وليکئ او کيسه د هدف له مخې وغځوئ.

۲- د هدف ټاکل د ليکوال فکر راټولوي، کله چې فکر راټول شو، ذهن مو يواځې د موضوع په هغه زاويه راگرځي چې کيسه پرې ليکو.

يو څوک شطرنج ته ناست دی، هدف يې د لوبې گټل دي، دی د لوبې تر پايه د بل څه په اړه فکر نه کوي، يواځې د شطرنج تختې ته گوري، فکر يې سره راټول دی، يو ساعت، دوه ساعته، درې ساعته، يواځې د لوبې د گټلو په اړه فکر کوي.

کيسه هم همدا سي ده، که هدف ورته ولرو، فکر به مو يواځې د هدف په لاسته راوړلو پسې گرځي، ژور فکر به کوو، نتيجه به يې ښه وي.

۳- د هدف ټاکل د تصوير په جوړونه کې هم مهم رول لري، مخکې مو يادونه وکړه چې د کيسې له پاره بايد کوچینی هدف ولرو، د هدف درلودل کيسه تصويري کوي او نوي تصويرونه مو په ذهن کې راگرځي. بېرته د شطرنج مثال ته راگرځو.

په کوټه کې هر څه دي، مېز، چوکۍ، غالی، پردې، پر دیوال را څرېدلې تابلوگانې، د دیوالي ساعت ټکا...هر څه، خو د شطرنج لوبغاړی په دې یوه پسې هم نه گرځي، هدف یې یواځې د شطرنج گټل دي، شطرنج خپله تخته لري، دی یواځې همدې تختې ته گوري، ټول پام یې سپینو او تورو خانو او د شطرنج دانو ته دی، کله کله د حریف لاس هم تختې ته وړ اوږدېږي، دی یې یواځې گوتو ته گوري، خو له گوتو سره یې کومه علاقه نه لري، د هغه لستونې ته یې هم سترگې نه وړ اوږي، په دې پسې یې نه گرځي چې رنګ یې څه دی او په څه ډول تار گنډل شوی، دی یواځې د حریف په گوتو کې نیولې دانې ته گوري چې چېرته یې ږدي او د ده راتلونکې حرکت به څه وي؟

لوبغاړی یواځې د شطرنج تختې ته دقیق دی، که یو میچ پر تخته کښینې شري یې، وروسته بیا په دې پسې نه گرځي چې ده ته نږدې د چایو په پیاله کې ولوېد که په بله خوا لاړ، ان د دانو (پاچا، وزیر، اس، پیاده) شکلونه یې هم په ذهن کې حک شويدي، که یې څوک د ظاهري جوړښت په اړه پوښتنه وکړي، ستونزه نه لري، ښه یې ورته تشریح کولای شي.

لوبغاړی د خپل هدف په لاسته راوړلو کې دومره ژور تللی چې د شطرنج د تختې پر سر د دوږو ذرې هم ویني.

ځکه نو کیسې ته د کوچیني هدف ټاکل، هغه تصویرونه راباندې ویني چې تر اوسه د بل لیکوال پام نه وي وړ اوښتی. که کیسه هدف ولري، عمومي، تکراري او اضافه تصویر به وړ نه کړو، تصویرونه به دقیق وي، فکر به مو یواځې د شطرنج په څلور کونجه تخته کې راټول وي او له موضوع وتلې تصویرونه به نه رااخلو.

۴_ د هدف درلودل د اضافه خبرو مخه نیسي.

د فوټبال لوبه به مو ليدلې وي، لوبغاړي نوي دقيقې منډې وهي، هدف يې مالوم دی، گول وهل او مقابلي ډلې ته ماته ورکول. د لوبې پر مهال لوبغاړي څه وايي؟

د دوی ټولې خبرې يواځې د لوبې په اړه وي، نه تيره لوبه او نه هم راتلونکې، هماغه ساعت، د هماغه لوبې له پاره چينې وهي....

"پاس راځه! مخکې شه، حريف ونيسه، گول..."

دوی په نوي دقيقو کې د بل څه په اړه فکر نه کوي، نه د سياست په اړه غږېږي، نه د خوراک غم ورسره وي او نه هم دا وايي چې پاچا دوې اوزې لري او که نه؟! ټول فکر، هواس او خبرې يې يواځې د لوبې گټلو ته ځانگړي کړي وي، د فوټبال په مستطيل شکله ميدان کې راگرځي، نه اضافه خبرې کوي او نه هم بله موضوع مينځته رااچوي.

لنډه کيسه هم همداسې ده، که هدف ولرو، همدا هدف مو په طبيعي توگه اضافه خبرو ته نه پريږدي، کرکټرونه به بيخايه نه غږوو، هره جمله به مفهوم او مانا لري او په هدف پورې به تړلې وي.

په عمومي توگه، هدف په کاغذ کې د ليکلي ادرس غوندی دی، که ادرس درسره وي، په گڼ او نابنده ښار کې په اسانۍ سره هغه ځای موندلی شئ چې هدف مو وي.

د کيسې نوم

يو وخت مې د يوې مجلې پاڼې سره اړولې، يوه کيسه مې پيدا کړه، ليکلي و:

لنډه کيسه

ځوانيمرگ

که تاسو دا نوم واورئ، په ذهن کې به موڅه دروگرځي؟

که نور نه وي نيمه کيسه خو درته روښانه شوه، په دې خو وپوهيدئ چې يو

څوک به وژل کيږي، يا به هم په خپله مري، هغه هم په ځوانۍ کې!

زمونږ ډېر لیکوالان خپلو کيسو ته همدا ډول نومونه ټاکي.

"ارمان يې پوره شو، شهيد، نيمه خوا مينه، دوې جنازې... او داسې نور."

دا هغه نومونه دي، چې د کيسې تلوسه له مينځه وړي، لوستونکي مخکې له

مخکې د کيسې په محتوا پوهيږي، د کيسې له ويلو خوند نه اخلي.

خو که چيرې کيسه د کيسې له نوم سره سمه پيل شي، دومره جدي ستونزه نه ده.

مثلاً: که د کيسې نوم (غلا) وي او په پيل کې کيسه په غلا شروع شي بيا پروا

نه کوي.

غلا

احمد په بيره د پوليسو ماموريت ته زنګ وواځه، په وار خطايي يې وويل:

_هلو، هلو! هيله کوم! مرسته راسره وکړئ، زما کور ته غل راغلی، په هغه بله

کوټه کې يې صندوقونه خلاص کړي. توپانجه هم ورسره ده.

په دې توگه کيسه نه واضح کيږي او تلوسه يې له مينځه نه ځي. په دې اړه به د

کيسې د تلوسې په برخه کې په تفصيل سره خبرې وکړو.

د ڪيسې نوم ڊبر ضروري دى، ڊبر وخت يواځې نوم د دې لامل ڪيرې چې پريو
چا ڪيسه ولولو.

تاسو به په تلويزيونونو کې تجارتي اعلانونه ليدلې وي، سوداگر د دې لپاره
اعلان کوي چې خپلو تجارتي اجناسو ته خريدار پيدا کړي، دوى د اعلانونو د
جوړولو او خپرولو لپاره لگښت په غاړه اخلي، له اعلان جوړوونکو غواړي
داسې اعلان ورته جوړ کړي چې د ليدونکو پام ورواړوي، په بله مانا سوداگر د
اجناسو د پلورلو له پاره تبليغ کوي، د ڪيسې نوم هم همدا سي دى، که يې مانا
او تلوسه درلوده، ڪيسې ته تبليغ دى، په ډبرو يې لوستنى شى.

څوک نه شي کولای چې ستاسو ڪيسې ته نوم وټاکي، ځکه ڪيسه تاسو ليکلې
او تر هر چا پخپله ښه نوم ورته ټاکلى شى، خو په څو ټکو کې لنډه مشوره
درکولای شي:

۱- هيڅوخت ڪيسې ته داسي نوم مه ټاکئ چې نوم د ڪيسې محتوا روښانه کړي.
۲- په نوم کې خپل شخصي قضاوت مه ورکړه وئ، مثلاً: ښه سړى، بد هلک،
هوبنيار، ساده، ښکلى، بدرنگه، مظلوم، ظالم... او داسي نور.
۳- ڪيسې ته هوايي نوم مه ټاکى، نوم بايد د ڪيسې له محتوا سره تړاو ولري،
خو نه دا چې ڪيسه روښانه کړي.

۴- اول ماشوم پيدا کيرې، بيا نوم ورباندې ږدي، نو لومړى ڪيسه وليکئ، بيا
نوم ورته وټاکئ، د دې کار گټه دا ده چې ليکلې ڪيسه مو په ذهن کې ناسته ده،
يو عمومي تصوير ترې لرئ، هره خوا يې سنجولى شى، کيدای شي په زړه
پورې نوم ورته پيدا کړئ.

د كيسې پيل او تلوسه

د كيسې د جوړښت په اړه يوه اروپايي ليكوال (نوم يې رانه هير دی) پخه خبره کړې ده:

"کيسه د مار غوندي ده، سر، مينځ او لکۍ لري، پنبې او لاسونه نه شو ورکولای."

لومړۍ به د كيسې د پيل او تلوسې په اړه خبرې وکړو. څه موده مخکې مې يو انگرېزي فلم وکوت، لومړنۍ يوې دقيقې يې اړ ایستم چې پوره يونيم ساعت تلویزيون ته کښېنم. ولې؟ ما څه وليدل؟

يو ځنگل و، گني ځنگل، هسکې ونې يې درلودې، په چوپه چوپتيا کې يو څوک پر وچو پاڼو وخت، يو تور مار تر يوې وچې څانگې را تاو شو، کمره د يوه بنيادم پښو ته سيخه شوه، سړي مندې وهلې... ما يې د ساه ايستلو غږ اوریده... کمره د سړي مخ ته برابره شوه، دی ځوان و، له خولې يې وينې بهېدلې، گرین يې په خټو لړلې ښکارېده.

سړی څو ځايه ولوېد، بېرته پورته شو، ناڅاپه ودرېد، په وارخطايۍ يې پورته وکتل، يو لوی سيوری ورباندې راغی، پرې ورتیت شو. ځوان خپلو سترگو ته لاس ونيو، يوه تيره او وحشتناکه کوکه يې له خولې را ووته. يوه رڼا او د يوې دقيقې ختم.

دوهمه صحنه له عادي ژونده پيل شوه، ښار و، ديوې کورنۍ پنځو غړو (مور، پلار او د دوی دريو اولادونو ميلې ته د تگ تياری نيوه. دا چې د فلم پاتې

برخې څنگه وې او څه پېښ شول، په دې اړه به د کيسې د مينځ او تلوسې په برخه کې خبرې وکړو.

خو زما په ذهن کې د فلم لومړنۍ يوې دقيقې پرله پسې پوښتنې را ولاړې کړې: دا سړی څوک و؟ په څنگله کې يې څه کول؟ ولې يې منډې وهلې؟ له څه شي وپرېدلې و؟ له لارو سره يې وينه ولې راتله؟ چا لاس وراچولې و؟ ځناورو بريد پرې کړی و؟ څه خبره وه؟ هغه سيوری د څه و؟ سړي ولې چيغه کړه؟ ايا مړ شو، ايا ايا ايا... په لسگونو نورې پوښتنې، داسې پوښتنې چې ما يې ځواب غوښت، بله لاره نه وه، د فلم د پيل يوې دقيقې پوره يونيم ساعت تلویزیون ته کينولم. له تخيل څخه به رښتيني ژوند ته راشو.

که په کور، کلي کې يو څوک د يوې پيښې کيسه را ته کوي، نو اصله خبره په پيل کې يادوي:

— خبر شوې؟

دلته اوریدونکی په طبيعي توگه له موضوع سره دلچسپي ښيي.

— نه! څه خبره ده؟

— فلانی مړ شو.

اوریدونکی ټکان خوري، يودم يې په ذهن کې پوښتنې را ولاړېږي:

— ولې؟ هغه خور و. جوړ و؟ تېره ورځ مې وليد، غنمو ته يې اوبه ور خوشې کړې وې، څه تکه پرې پريوته؟ چا وواژه، که له بامه را ولويد؟...

اوریدونکی غواړي چې د خپلو پوښتنو د ځواب له پاره په کيسه خبر شي، دی تلوسه لري، نا ارامه دی، خو لومړی تن شايد په عادي توگه کيسه داسې پسې وغځوي:

— سهار له کوره ووت، ويل يې چې سودا راوړم، خپل زوړ بايسکل يې ترښکړو ونيو، خو کله چې پاڅه سړک ته وخوت، موټر وواهه!

يا شايد د کيسې بيان تر دې هم سوړ وي، خو د اورېدونکي تلوسه لانه ده سره شوې، دی لا د خپلو پاتې پوښتنو ځواب ته ماتله دی، که څه هم وروسته د هغه يوه يوه پوښتنه په خپل وار سره ځواب شوه، خو دی يې اړکې چې کيسه تر پايه واوري.

يا يوه بله خبره. احمد راځي، ناڅاپه محمود ته وايي چې (علي) کور واخيست. محمود ته پوښتنې پيدا کيږي:

— ده خو د بيلگه نه لرل، دومره پيسې يې له کومه کړې؟ غلا به يې کړې وي، نه والله، حتما يې د پيسو لپاره څوک وژلی دی. نور نور....

دلته محمود ته تلوسه پيدا شوه او غواړي چې پوښتنې يې حل او په کيسه پوه شي.

په دغو مثالونو کې قوي خبره او داسې څه چې وروسته تشرېح ته اړتيا لري او اورېدونکي تر پايه ورسره ساتي، په پيل کې وشوه.

هر هغه پيل چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې راولاړې کړي، دا زور لري چې کيسه تر پايه پرې ولولو.

خو قوي پيل قوي فکر غواړي، داسې يو فکر چې لوستونکي د کتاب اېښودلو ته پرېږدي.

موږ دوه ډوله ادبيات لرو: کلاسيک او معاصر. په کلاسيکو ادبياتو کې فولکلوريکې کيسې هم راځي. ډېری دا ډول کيسې له ((ونه وو)) شروع شوې دي، يوه بيلگه:

"ونه وو د خدای کره وو، د بنده ورته کاته وو، په پخوا زمانو کې يو پاچا و، ده زوی نه درلود، په زيارتونو وگرځېد، تاويزونه يې په غاړه کړل، د طبيبانو دواوې يې وخوړې، خو پلار نه شو. يو سهار يې يو ملنگ دروازي ته ودرید، پاچا ته يې يوه منيه ورکړه، نيمه ده وخوړه او نيمه يې هم ميرمنې.

نه میاشتی، نه ورځې، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای ګلالی زوی ورکړ. پاچا خوشاله و، ټول خلک یې راوبلل، جشن یې ونيو، اووه شواروزه یې دوام وکړ.

وخت تېرېده، ماشوم په ناز او نعمت کې را لوی شو، د ځوانۍ مرحلې ته ورسېد، یوه ورځ یې له یوې بوډۍ څخه دیوې ښاپیری د ښایست خبرې واورېدې، ده هوډ وکړ چې ښاپیری به خپلوي، خو هغې ته رسېدل اسانه خبره نه وه، شرطونه یې لرل. شهزاده باید اوسپنیز بوتونه په پښو کړي وای، تر اوو غرونو اوښتی وای، زمری یې وژلای وای، له دیوانو سره مخامخ شوی وای او په پای کې یې له یوه ښاماره د هغه اووه سرونه غوڅ کړي وای...."

له "وونه وو" تر اوسپنیزو بوتونو پورې اصلې کیسې درې مخه نیولې وو. دا پخواني نکلونه دي، په هغه وخت کې ښه و، اوس هم په غوږو ښه لګیږي، خو نن بله دنیا ده، هر څه بدل شوي، وده یې کړې، نوښت پکې راغلی. ادبیات هم همداسې دي، اوسنۍ کیسې له پخوانیو سره توپیر لري، که څوک غواړي چې اوس کیسه ولیکي باید له اوسپنیزو بوتونو، د سفر پرېکړه او د شرطونو له یادولو څخه یې پیل کړي. دا هماغه خبرې دي چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړولی شي. که نه نو په لوستونکي یې څه چې پاچا زوی لري که نه، ډېر خلک یې اولاده دي، یو دې دی هم وي.

د اوسپنیزو بوتونو په پښو کول، لوستونکی د کیسې لوستلو ته هڅوي، په ذهن کې یې پوښتنې را ولاړیږي. ولي؟ د څه له پاره؟ چیرته ځي؟ څنگه ځي؟ څه کوي؟...

په پیل کې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړه، وروسته بیا په ډېره ساده توګه کیسه له هماغه (وونه وو) سره تړلې شي، خو شرط دا دی چې د لینک او ارتباط باید ماهرانه وي.

مثلا:

شهزاده اوسپنيز بوتونه په پنبو کړل، توره يې راواخيسته، اس ته يې وکتل، د خټ اوږده وينستان يې باد رپول...

د اس پر تندي يې لاس تېر کړ، ورو يې وويل:

— اووه غرونه مې تر مخې دي، له زمريانو سره به څه کوم، ديو هم د تور غره په تورو ډبرو کې راته پټ دی، خدای خبر! زه به خپله مينه تر لاسه کړم؟!

شهزاده پر يوه هواره تيرې کيناست، سريې وځپېد، د لاس اوږدې گوتې يې په خپلو تورو وينستو کې تېرې کړې، د خپل پلار خبره يې سترگو ته ودرېده، پلار يې په ژړا کې چينغې وهلې!

— د بنا پيريانو له وطنه ليرې گرځه! خطر لري، ما يواځې مه پرېږده!

پا چا همدا يو زوې درلود، شل کاله مخکې يې اولاد نه کېده، دی په زيارتونو وگرځېد، تاويزونه يې په غاړه کړل، د طبيبانو دواوې يې وخوړې، خو پلار نه شو، يو سهار يې يو ملنگ دروازې ته ودرېد، پاچا ته يې يوه مينه ورکړه، نيمه ده وخوړه او نيمه يې هم ميرمنې، نه مياشتې، نه ورځې، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای يو گلالي زوی ورکړ او...

په دې توگه کيسه تر اوسپنيزو بوتونو را ورسوه او وروسته د کيسې قهرمان د شرطونو له پوره کولو سره مخامخ کړه.

دا ډول پيل د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را پيدا کوي، تلوسه ډبروي، دومره زور لري چې کيسه پرې ولولو.

دلته ليکوال يوه بله گټه هم کولای شي، لوستونکی له شهزاده سره، چې د کيسې اصلي کرکټر دی، ځان خواخوږی ښيي، د هغه په قالب کې ننوځي، پوهيږي چې سختې ته يې ملا تړلې ده، دی د پلار يو زوی دی، پلار يې هيلې او ارمانونه لري، نو دی به د دغو شرطونو په پوره کولو کې بريالی شي؟ زمريانو

ته به څنگه ماته ورکوي، له ديو نه به په څه ډول خلاصیږي... او داسې نورې پوښتنې او اندېښنې چې د شهزاده په اړه له لوستونکي سره پيدا کيږي. لوستونکي ځان د کيسې قهرمان ته تر ټولو نږدې گڼي او له هغه سره پل په پل گام ږدي.

زمونږ ډېرې کيسې له ماضي څخه شروع او حال ته راځي، دا هم کله خوند لري، خو مونږ بايد د کيسو له نورو جوړښتونو څخه هم گټه واخلو. کله يې په حال پيل کړو، ماضي ته لاړ شو او کله له حاله د يو چا تېر ژوند ته ور وگرځو، بېرته خپل ځای ته راشو او راتلونکي يې پسې و خېږو، او کله يې هم د راتلونکي پلان په اړه خبرې وکړو، بېرته حال يا ماضي ته لاړ شو. په دې توگه به مو کيسې، ناولونه او هره بله ليکنه له يورنگه والي څخه ساتلي وي.

مخکې تر دې چې کيسه وليکئ، اول د کيسې عمومي چوکاټ په ذهن کې جوړ کړئ، يا يې هم د کاغذ پر مخ راوړئ، هر هغه څه چې په کيسه کې ډېر کشش ولري، د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې راولاړې کړي او يا هم قوي غوټه پکې نغښتې وي، هغه په پيل کې راولئ، د پيل دوې – درې جملې کولای شي چې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړي، وروسته بيا يوه يوه پوښتنه ځواب کړي او لوستونکي تر پايه درسره وساتئ.

زمونږ ډېر لیکوالان کيسې له هماغه (و نه وو د خدای کره وو) څخه پيلوي، خو د کيسې د پيل او نوبت له پاره ډېرې لارې لرو چې يو څو نمونو ته په لنډه توگه اشاره کولای شو:

- ۱- مونږ کولای شو چې کيسه وار له واره په لنډو ډيالوگونو پيل کړو:
 _ته د بازگل قاتل يې!
 _نه! باور وکړه! زه هغه نه پېژنم!

— دا چاره مې ستا په موټر کې پيدا کړه، عدلي طب وايي چې د چارې پر لاستي ستا د گوتو نښې دي.

د ځوان سر وځړيد، سلگۍ يې شوې، يوه شېبه غلۍ و، وروسته يې په بيره پورته وکتل، د څارنوال غټې سترگې له سرو رگونو ډکې وې. ځوان د مېز پر سر اړيښې چارې ته سترگې ورواړولې، ترلاستي پروينو سره وه، يودم يې وويل:

— خو دا چاره زمانه ده، قسم خورم!

څارنوال د ځوان گرڼ ته لاس ورواچاوه، جټکه يې ورکړه، د مېز پر سر اړيښې تليفون وشرنگيد، د ځوان گرڼ يې پريښود، گوشۍ يې ور پورته کړه، په ستري غږ يې وويل:

— هلو؟

يوه شېبه غلۍ و، وروسته يې يودم چيغه کړه:

خوزه ثبوت لرم!

دا وخت د کوټې دروازه وټکېده....

۲— کيسه له تصوير نه هم پيلولای شو:

— نجلی منډې وهلې، ټکری پسې څخېده، لوڅې پښې وه، ناڅاپه کېناسته، له نښۍ پښې څخه يې ازغی ويست، بېرته يې منډه کړه، شېبه وروسته د رود غاړې ته ورسېده، اوبو ته يې وکتل، سره اوښتې، پر سر يې سپين ځگونه روان ول، د ټوپک ډز شو، مرمۍ يې پښو ته نږدې په يوه پلنه ډبره ولگېده، شنهارۍ يې پورته شو.

نجلی شاته وکتل، د غونډۍ په پیڅکه کې دوه تنه ښکارېدل، د دې خواته یې منډې وروهلې، یو ودرېد، د ټوپک نلۍ یې ورواړوله، نجلی ټوپک پرل، په سپینو ځگونو کې ورکه شوه...

۳- په پیل کې د یوې پوښتنې پرېښودل:

خدا ښور سره ساه واخیسته، کولبه یې د پټې په مینځ کې ودروله، روان شو، د لښتې په غاړه د توت د ونې سیوري ته کېناست، پټې ته یې وکتل، د کولبې غوایانو د شديارې په وچو لوتو بوۍ کېښ. خدا ښور یو سوړ اسوړلی وېست، تندي یې گونځې پیدا کړې، له ځان سره یې وویل:

نه کیږي! دا پردۍ دهقاني به تر کومه کوم؟ زه پیسو ته ضرورت لرم، ډېرو پیسو ته، ولورمې په مخکې دۍ

یوه شبېه فکر یوووړ، وروسته یې یو دم وویل:

اته لکه! ډېرې پیسې دي، خو څنگه؟!

ولاړ شو، گړندي گامونه یې واخیستل، د کلي خواته یې مخه کړه... د ملک غوایان په شدياره کې ولاړول...

۴- د کیسې په پیل کې د دوو متضادو نظرونو راوړل:

گلدین د پرې په یوه سر کې له اوسپنې جوړ لوی چنگک وټاړه، پورته یې وکتل، د سپوږمۍ په رڼا کې د کلا هسک دېوال وپروونکی ورته وایسېد، دېوال تر سره هوار و، یواځې ځای ځای د راوتلیو لوتو سیوري ښکارېدل، تر څنگ ولاړ په عمر پاخه سړي ته یې وکتل، ورو یې وویل:

— له وسه مې تېره ده!
سړی په خبره کې ورو لوبد:
— مه کوه! ته ځوان يې، بايد تر دېواله واوړې، اوس يې وخت دی! د پلار غچ
دې واخله!
ځوان يودم شاته شو، په ټيټ وېرېدلي غږ يې وويل:
— ما خو سهار هم درياده کړه! زه څوک نه شم وژلای!
سړي د واسکټ چېب ته لاس کړ، توپانچه يې راوايسته، د ځوان په لاسو کې يې
کيښوده....
دا يواځې يو څو نمونې وې، موږ کولای شو چې د کيسې لپاره تر دې ښه پيل
انتخاب کړو، په پيل کې پوښتنې راولاړې کړئ، له نوبت څخه کار واخلي او
هره کيسه له يوې نوې زاويې پيل کړئ!
نوبت د کيسې مالگه ده.

د كيسې منځ او تلوسه

زموږ ډېر لیکوالان د کیسې تلوسه ترپایه نه شي ساتلی، غوټه ډېر ژر ترې پرانیستل کیږي او لوستونکی مخکې له مخکې په دې پوهیږي چې خبره څه ده؟

د کیسې په مینځ کې باید کوم ټکي په پام کې ونیسو؟ څرنگه کولای شو، چې تلوسه ترپایه وساتو؟

بېرته به د فلم پاتې برخې ته راوگرځو.

موږ فلم له کیسې څخه نه شو بېلولی، هر فلم ته لومړی کیسه لیکل کیږي، وروسته په سناریو اوږي او د سینما پر پرده راځي، زه نه غواړم چې ټول فلم درباندي وگورم او هره برخه یې له کیسې سره پرتله کړم، یواځې دومره وایم، چې زما له خپل دیده د کیسې پیل باید څنگه وي او په پاتې برخه کې یې په څه ترتیب تلوسه ساتلی شو.

د فلم په دوهمه صحنه کې یوې کورنۍ مېلې ته د تگ تیاری نیوه، ډېر وخت یې واخیست، خو زه یې ستړی نه کړم، ځکه زما پوښتنې لا نه وې ځواب شوې، مایې ځواب غوښت.

درېمه صحنه په ښکلې منظره پیل شوه. یو کوچنی موټر د یوه شنه ځنگله په مینځ کې پر پوخ سړک روان و، په موټر کې ناست کسان خوشاله ښکارېدل، خنډل یې، په خپل منځ کې یې ټوکې سره کولې. ناڅاپه یې د سړک پر غاړه یو بل موټر ولېد، چې پر یوه خوا کوږ و. دوی ودرېدل، د ولاړ موټر ښېښې ماتې وې خو د ټکر کومه علامه یې نه درلوده. په موټر کې د ښکار اسباب او یو کوټ ښکارېده. پلار د کوټ جیب ته لاس کړ، له څو نوټونو سره یې یو د هویت کارت

را ويست، په کارت کې د هغه چا عکس و چې ما د فلم په لومړۍ يوه دقيقه کې ليدلی و.

زما يوه پوښتنه ځواب شوه، هغه سړی ځنگله ته د ښکار په نيت راغلی و. خو لا مې نورې پوښتنې په ذهن کې ولاړې وې.

په بله صحنه کې د کورنۍ غړي د خيمې د درولو لپاره د مناسب ځای په لټه کې ول، دوی د گڼو ونو په مينځ کې يو هوار وړوکی چمن وموند، دا وخت د يوه هلک تر مخ يوه تېزه رڼا تېره شوه، دی وارخطا شو، مور ته يې وويل، خو هغې وخنډل، خيال او وهم يې وباله، خپل زوی ته يې ډاډ ورکړ چې هيڅ خبره نشته. دلته زما يوه بله پوښتنه هم ځواب شوه. هر څه چې وې، خو د پيل په يوه دقيقه کې چې ما کوم سړی وليد، له انسانه او يا هم له کوم ځناوره نه وو وېرېدلی، دا بل څه و.

د سپوږمۍ په رڼا کې يوه خړه خېمه ولاړه وه، چارچاپيره يې هسکې ونې ښکارېدلې، ناڅاپه د خېمې پر ټاټ يو څه ولگېدل، وړې نجلۍ چيغه کړه، په خيمه کې څراغ بل شو، ټول د باندي راووتل، مور د خپلې ماشومې لور مخې ته ودرېده، د خيمې پر ټاټ وينې روانې وې، لاندې پر شنه چمن د بنيادم لاس پروت و.

ما د لستونې د ټوټې له رنگه وپېژاند چې لاس د هغه سړی دی چې د فلم په لومړۍ يوه دقيقه کې مې ليدلی و. بله پوښتنه مې هم ځواب شوه، سړی مړ و. فلم تر پايه له تلوسې څخه ډک و، مور او پلار په مرموزه توگه وژل کيږي، اولادونه ستونزې وينې، هره نوې صحنه نوې پوښتنې پيدا کوي او تر پايه مې له ذهن څخه په نوبت يوه يوه پوښتنه وځي.

د فلم وروستۍ صحنه روښانوي چې دا قتلونه د څه لپاره وو او چا تر سره کول. د ځنگله اروا چې د يوې لويې ونې په اړه شوې مونږه کې اوسېده، وخت په

وخت د باندي راوته او له هغو انسانانو څخه يې غچ اخيست چې په بېرحمۍ سره يې د ځنگله ونې و هلې او حيوانات يې ښکار کول. زما ټولې پوښتنې حل شوې او د فلم د مينځ پېښو او تلوسې هم تر پايه تلويزيون ته کينولم.

په لنډه کيسه کې هم تلوسه همداسې ساتلې شو. غوټه بايد ورو ورو وسپړو، يوه يوه پوښتنه ځواب کړو او لوستونکي د کيسې لوستلو ته تر پايه اړ باسو. يو بل مثال:

يو سړی له کاروانه پاتې شوی و، دنبته وه، گرمي وه، نږدې و چې له تندې مړ شي، پر آس سپور يو بل تن پرې ورپېښ شو، د آس پر زرين پورې د اوبو يوه پتک ټال خوړ، مړ ژواندي سړي د اوبو خواست وکړ، خو سپور ورته وويل چې دی په خپله اوږد منزل په مخکې لري، اوبه نه شي ور کولای.

تېري سړي يو پتک اوبه د سروزرو د زرو سيکو په بدل کې ورنه وغوښت، ويې ويل چې ده ته به هغه ورانه وروښيي چې هلته زر سيکې ښخي دي، سړي ور سره ومنله، خو پتک يې يو دم ورنه کړ، په لاره کې به يې تېري ته يو يو غوړپ او به ور کولې خو ژوندی پاتې شي او کله چې ټاکلي ځای ته ورسېدل، تېري له اوبو ډک پتک تر لاسه کړ او سپور هم له زرو سکو ډکه کڅوړه په زين پوري وتړله.

که پر آس سپور سړي په پيل کې تېري ته سلامت پتک ور کړی وای، نو د تېري تنده ماتېدله، شايد له خپلې خبرې اوښتی وای او د سيکو تر ځايه نه وای ور سره تللی، خو د سپور کمال دا و چې تېري يې تر پايه هماغسې تېري وساته، ده ته يې د ژوندي پاتې کېدو لپاره يو يو غوړپ اوبه ور کولې او کله چې يې وخت را ورسېد او خپل هدف يې تر لاسه کړ، بيا يې ټول پتک ورو سپاره او د تېري تنده ماته شوه.

ليکوال هم بايد لوستونکي ته يو يو غورږ او به ورکړي او تر پايه يې تېری وساتي. دی بايد يو رهبري کوونکی مهارت ولري، داسي چې د اصلي غوټې تر سپړلو پورې په لاره کې ځينې نورې موانع هم پيدا کړي او لوستونکی اړباسي چې تر دغو خنډونو تېر شي.

که اصلي غوټه د کيسې په مينځ او يا هم تر پای مخکې وسپړل شي، نو بيا د لوستونکي تنده ماته شوه، وروسته له هغه که هر څه لیکو، په حقيقت کې به اضافه خبرې وې.

يوه کيسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوټه وسپړل شي. په بله مانا د اصلي غوټې سپړل يا د راز څرگندول د کيسې پای دی. نو ځکه د کيسې په منځ کې تلوسه، په وار سره يوه يوه پوښتنه ځوابول او تر پايه د اصلي غوټې ساتل ضروري دي.

خو مهمه دا ده چې اصلي غوټه بايد په منطقي توگه وساتو، لوستونکی بايد فکر و نه کړي، چې ليکوال په لوی لاس يو څه رانه پتوي. که ليکوال د کيسې له کرکټرونو سره څنگ په څنگ لاړ شي، له پېښو او زمان سره يو ځای حرکت وکړي او تر کرکټرونو مخکې گام وانهخلي، نو بيا لوستونکي ته هم د يو څه د پټولو فکر نه پيدا کېږي.

د كيسې پاى او تلوسه

فکر وکړئ، ایا تر اوسه مو داسې لنډې کيسې لوستې چې په پای يې نه یاست پوهیدلي؟

د ځينو کيسو پای ګنگ وي، لوستونکى نه پوهیږي چې د لیکوال هدف څه و، اصلي کرکټر څه وکړل؟ غوټه څنګه وسپړل شوه؟

ما ډېرې داسې لنډې کيسې لوستې، چې په پیل کې يې خوند راګړی، وروسته يې هم د بل مضمون لوستلو ته نه يم پرېښی، خو په وروستيو کرښو يې نه يم پوهیدلی.

که کيسه هر څومره خوږه لیکل شوې وي، خو پای يې ناڅرګند وي، لوستونکي به خوند ترې وانهخلي.

خو د کيسې په پای کې هم باید دومره زور وي چې لوستونکى د کيسې له لوستلو وروسته فکر کولو ته وهڅوي، او کيسه يې په ذهن کې پاتې شي.

بله دا چې د کيسې اصلي غوټه باید تر پایه وساتل شي او د کيسې په وروستۍ برخه کې وسپړل شي، ځکه کيسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوټه وسپړل شي، وروسته چې هر څه لیکو، اضافه خبرې دي، نه لوستونکى خوند ترې اخیستی شي او نه هم د ښې کيسې په چوکاټ کې ځای ورکولای شو.

ښه پای هغه دی چې د لوستونکي د وړاندوینې خلاف وي.

کرکټرونه

هره کيسه کرکټرونه لري، خو په دوی کې يو او يا هم کله کله دوه مرکزي کرکټرونه وي.

کيسو ته هر ډول کرکټر ټاکلی شو، انسان، حيوان او يا هم غير ژوندي موجودات.

د کرکټرونو ټاکل د کيسې په موضوع پورې تړلي دي، خو مخکې تر دې چې کيسې ته کرکټر وټاکو، لومړی يې بايد پدې اړه فکر وکړو:

۱- زموږ مرکزي کرکټر څوک دی؟

۲- څه ډول خبره لري؟

۲- څه يې خوښيږي او له څه نه يې بد راځي؟

۴- شخصيت يې څه ډول دی؟

کله چې مو مرکزي کرکټر له هراړخه په ذهن کې جوړ او قانع شوی، قلم او کاغذ راواخلي او د هغه د نوم تر څنګ، د هغه ځينې مهمې ځانګړنې هم وليکئ.

د دې کارګټې څه دي؟

تېر کال مې يو ناول لوست، څو پاڼې لا پاتې وې چې يودم په کيسه کې داسې يو نوی نوم راګډ شو، چې نه مخکې زمينه سازي ورته شوې وه او نه يې هم په کيسې پورې اړه درلوده، يو ناڅاپه له اسمانه راولوبد او په کيسه کې يې د مرکزي کرکټر ځای ونيو، دوو- دريو پاڼو سترې کړم، خو وروسته مالومه شوه چې دا هماغه د کيسې مرکزي کرکټر دی، يواځې نوم يې بدل شوی و.

که د ناول ليکوال د کرکټرونو د خصوصياتو ليست لری، فکر نه کوم چې دومره لويه تېروتنه به ترې شوې وای.

په ليكلې بڼه د کرکټرونو د خصوصياتو درلودل، په منطقي توگه د کيسې په ليکلو کې مرسته راسره کوي، د مثال په توگه:

موضوع مو وټاکله، غواړو چې کيسه پرې وليکو، مرکزي کرکټر يې هم احمد نومېږي. ليکو!

نوم : احمد
 سن : پنځوس کلن
 مدني حالت : متاهل
 زده کړه : نالوستی
 اولادونه : پنځه (درې لوڼې، دوه زامن)
 کسب : بزگر
 د اوسېدو ځای : کلی
 ظاهري بڼه : ډنگر، له ونې ټيټ، اوږده ږيره، پکه ککړۍ،
 لمر سوځولی مخ، څرېدلې سترگې، پر تندي د کالدانې نښه، له سپرېمو راوتلې
 اوږده وينستان، زيرې لاسونه....
 رواني خصوصيات: عاجز، بې زړه، د حوصلې خاوند، له بدو ليري،
 دينداره، د سختيو په وړاندي زغم لرونکی، په هره خبره کې د (خوارمه شې)
 تکیه کلام....
 او ځينې نور ټکي....

که دا لیست راسره وي، نو هيڅکله به د احمد نوم راڅخه بدل نه شي. احمد به په طبيعي توگه د کيسې تر پايه د يوه پنځوس کلن سړي په قالب کې اچوو (خوږنه، عادتونه به يې همدې عمر ته مناسب وي). دی به کله هم په دې پسې ونه گرځي چې د اولادونو د نه درلودلو په پلمه دوهم واده ته زړه بڼه کړي، احمد يو نالوستی بزگر دی، د کرکيلې په کارونو بڼه پوهيږي، د کيسې تر پايه به نه

معلم (شي او نه هم) ډاکټر). ژبه به يې هم د يوه کليوال بزگر په خبر کليوالي وي، هيڅکله به (د کورودان) پرځای (مننه) ونه وايي....

د احمد ککړۍ پکه ده، د کيسې ترپايه کاکل نه شي پرېښودلی، دی عاجز او ډارن دی، بد نه خوښوي، ځکه به ترخپله وسه د کلي له ملک سره بدۍ ته زړه ښه نه کړي.

احمد پنځه وخته په ملا پسې دريږي، دا منطقي نه ده چې له کوم قانع کوونکي دليله پرته، د سهار په اته بجې له خوبه راپورته شي. او داسي نور...

که موږ د احمد په اړه مخکې له مخکې مالومات ولرو او مهم خصوصيات يې را مالوم وي، احمد به په کيسه کې يواځې په هماغه مخکې ترمخکې ټاکل شوي قالب کې راگرځي، په دې توگه به د احمد کړه وړه او نورې ځانگړنې منطقي او د ليکوال په واک کې وي، لوستونکي به دا نه وايي چې نه، احمد د دې کار وړ نه دی او يا هم دا کار نه شي کولای.

که د کرکټر خصوصيات ولرو، دا به راته روښانه وي چې ايا زموږ ټاکلی کرکټر د دې توان لري چې د کيسې هدف ترلاسه کړي؟ ايا په منطقي لارو خپل هدف ته رسيدی شي؟ ايا د کيسې د هدف د ترلاسه کولو لپاره مو وړ (مناسب) کرکټر غوره کړی او که نه؟

مخکې له مخکې ليکلي خصوصيات، دغو ټولو پوښتنو ته ځوابونه وايي، ليکوال نه پرېږدي چې وروسته له ستونزو سره مخ شي او يا هم کيسه له منطقي پلوه کمزورې کړي.

مخکې له مخکې د کرکټرونو خصوصيات ليکل د دې لامل کيږي، چې کرکټر د لوستونکو لپاره واقعي وېرېښي، علت دا دی چې کرکټر په منطقي توگه

معرفي كيږي او لوستونكې د هغه په كړو وړو باور كوي او رينستينې ورته
ښكاري.

كه وغواړو چې كركتر لا ښه وپيژنو، د كركتر له خصوصياتو سره بايد په يوه
جمله كې د هغه هدف هم وليكو:

د بېلگې په توگه:

احمد: احمد په كيسه كې د دې با عث گرځي چې مينه او زغم په كركه او بې
حوصله توب بريالي كړي.

كه د كركتر له خصوصياتو سره دا جمله ليكلې وي، احمد به د كيسې تر پايه
زغم ولري، دې به په طبيعي توگه هرې ناخوالې ته په مينه ځواب وايي او د نورو
كيني به په صبر او حوصله ځوابوي.

په دې توگه به په كركتر كې ناڅاپي او غير منطقي بدلون نه راځي، داسې به نه
وي چې په پيل كې مينه ناك وي، خو څو پاڼې وروسته له دليله پرته به ظالم او
كینه گر انسان بدل شي، دې به د ليكوال له غوښتنې سره سم په منطقي توگه
خپل هدف ته ورسېږي او هيڅكله به داسې څه ونه كړي چې له مينې او حوصلې
سره په ټكر كې وي.

له مركزي كركتر څخه پرته نورو كركترونو ته هم مخكې له مخكې د داډول
خصوصياتو ټاكل ښه دي، كه ليكوال د كيسې د ليكلو پر مهال كله كله ورته
وگوري، د كركترونو له خويونو، خواصو او ان خبرو سره عادت پيدا كوي، هر
حرکت به يې د دوی په واک کې وي او په پای کې به خیالي كركتر نه بلکې يو
واقعي انسان ورته ښکاري، داسې احساس به کوي لکه په رينستينې توگه چې
له دغو کسانو سره مخامخ شوی وي، هغوی پيژني، خبرې يې ورسره کړې وي
او ډېر رازونه يې ور مالوم وي، ځکه ځينې لنډې كيسې څو مخه ليکل كيږي
او د کيسو تر پايه به د كركتر ټول خصوصيات د ليكوال په ذهن كې ناست وي.

د لنډې كيسې لپاره د کرکټرونو لنډ خصوصيات کافي دي، خو که ناول ليکو د هر کرکټر په اړه بايد مخکې له مخکې ډېر څه وليکل شي، ځينې ليکوالان د ناول لپاره د کرکټرونو ټول کردار، پېښې، ستونزې...مخکې له مخکې ليکي او څو مخه پرې ډکوي، که ساده ووايو، مخکې له مخکې په لنډه توگه د کرکټر کيسه او په ناول کې رولونه، ناکامي او بريالتوب د کاغذ پر مخ راوړي چې د بته ستوري لاین وايي.

د کرکټر په اړه بله مهمه خبره دا ده چې ليکوال بايد د کرکټرونو له روح او روان څخه خبر وي، د هغه خويونه ور مالوم وي او د دې په اړه مالومات ولري چې له څه سره مينه لري، څه وخت غوسه ورځي او په څه شي خوشاله کېږي.

بريالی ليکوال په کرکټر کېښنه کې ډېر زيار باسي، دی کرکټر تر هغو په ذهن کې اړوي را اوړي چې له خيالي کرکټر څخه ژوندی موجود جوړ کړي، د هغه له ظاهري او باطني جوړښت سره اشنا شي او وروسته يې په داستان کې ولوبوي. په بله مانا، لومړی کرکټر ژوندی کړه، له هغه سره خبرې وکړه، په خوی او عادت يې پوه شه او وروسته که بيا په کيسه کې ستاسې له خوښې سره سم لوبيدای شوی او ټاکلي رول ته منداسب وي، ځای ورکړئ.

موږ بايد هڅه وکړو چې کيسې ته د اړتيا پر بنسټ کرکټرونه وټاکو، ځکه لنډه کيسه ډېرو کرکټرونو ته اړتيا نه لري، د اړتيا په اندازه د کرکټرونو ټاکل د دی لامل گرځي چې کيسه په طبيعي توگه وغځيږي او له اضافه خبرو مخنيوی وشي.

موږ هره ورځ له ډېرو خلکو سره مخامخ کېږو، خو دوه کسه کټ مټ په يوه څېره او يو رنگه خويونو نه شو موندلی، په کرکټر جوړونه کې هم بايد دې ټکي ته پام وکړو، زموږ هر کرکټر بايد له بل يوه څخه بېل وي، بېله څېره ولري او عادتونه يې سره نږدې نه وي. دا کار په طبيعي توگه د کرکټرونو په جوړونه کې نوبت

راولي او لوستونكى په خپل ذهن كې له مختلفو خبرو او خويونو سره مخامخ كېږي.

بله خبره دا چې د كركټر لپاره هيڅوخت خيالي خبره او خيالي عادتونه مه ټاكئ، د بېلگې په توگه: د يوې كيسې كركټر مويو سوالگر دى، فكر وكړئ، تاسو به په ژوند كې ډېر سوالگر ليدلى وي، له ډېرو سره به مو تر خپله وسه مرسته كړې وي او د ځينو تر مخ به بنويه تېر شوي ياست، خو په دغو ټولو كې به داسې سوالگر هم و چې د پنځو افغانيو پر ځاى مو د شلو او يا هم د پنځوسو نوټ ورته نيولى وي، ولې؟

يا به د هغه ظاهري خوارې خبرې او خيرن شلېدلي لباس در دولي ياست او يا به هم هماغه سوالگر د خواست په چل بڼه پوهېده، په سوالگر كې به يو څه و چې ستا پام يې د ځان خواته و راړولى و، كه نه نو يا به بنويه ترې تېر شوى وې او يا به دې هم جېبونه په ماتو روپو پسې لټول.

كيسې ته هم همدغه سوالگر وټاكئ، هماغه خويونه، عادتونه او خواره خبره وركړئ چې تاسې په واقعي ژوند كې ورسره مخامخ شوى يئ، كه دې لوڅې پښې ليدلى وي، چپلكې مه وړ په پښو كوه، مچان مه ترې شړه او د هغه لوڅو اوږو ته واسكت مه وړ اغونده. هماغسې كركټر جوړ كړه لكه تا چې په واقعي ژوند كې ليدلى وي، ان كه دې د خواست پر مهال د هغه ترحم پاروونكي كلمات په ياد وي، ستا كركټر هم بايد هماغه توري په خوله راوړي.

دا يواځې يو مثال و، كله چې موږ كركټر جوړوو، جوړ شوى كركټر بايد د هغه چا په قالب كې واچوو، چې موږ په واقعي ژوند كې ليدلى وي، خبرې مو ورسره كړې وي، خوى، عادت او خبره يې را مالومه وي، كه داسې وكړو نو موږ به په ريښتيني توگه د كركټر روح ته ورننوتې يو او يو كاميا به كركټر به مو انځور كړى وي.

اووه_ اته كاله مخكې مې د فرانسوي ليكوال ويكتور هوگو، (بينوايان) ناول ولوست، مركزي كركټر يې ژان والټان نومیده، ژان والټان په پيل كې غل او مجرم و، خو وروسته يوې قوي پېښې د ده ژوند وړ بدل كړ، دی په يوه مهربانه انسان بدل شو، تل به يې هڅه كوله چې نورو ته گټه ورسوي، خوبيا هم ټولنې په سپكه سترگه ورته كتل او د (ژاور) په نوم د پوليسو د يوه افسر تر تعقيب لاندې و....

په دې كتاب كې د داستان مركزي كركټر (ژان والټان) دومره ژوندی انځور شوی چې د ده سختيو ته مې څو ځله اوبښكې تويې كړې، فكر مې نه كاوه چې دا به يو خيالي كركټر وي، د ده هرې بريا ته به خوشاله وم او په هره ناکامۍ يې ځورېدلېم.

مثبت او منفي، دواړه كركټرونه بايد دومره ژوندي وي چې د لوستونكي په زړه او دماغ كې ځای ونيسي، د مثبت كركټر هره كاميابي بايد د لوستونكي لپاره د هغه خپله كاميابي وي، د هغه په خوشالۍ خوشاله شي او د ستونزو پر مهال په زړه كې د حل لارې ورته ولټوي، خو د منفي كركټر له جرم او جنايت څخه كركه وكړي او د هغه ضد وي.

ما ډېرې داسې كيسې لوستې دي چې ځان او ملك تر اندازې چاغ، خشن او بدشكله پكې معرفي شويدي، علت يې دا دی چې ځينې ليكوالان د كركټرونو په جوړولو كې زحمت نه گالي، د نورو كركټرونه را اخلي او څه چې يې د بل په كيسه كې لوستې وي، دی هم خپل كركټر ته هماغه څېره وركوي، حال دا چې ډېر ځانان او ملكان شته چې جذابه څېره لري، له زړونو هم نرم او مهربانه دي. ځكه نو د كركټرونو څېرې، خويونه او عادتونه بايد توپير سره ولري، موږ بايد په خپله كركټر جوړ كړو، نه دا چې د نورو تياره مړۍ راواخلو او داسي وښيو چې دا زموږ د خپل زحمت نتيجه ده.

بله مهمه موضوع د کرکټر بدلون دی، که غواړو چې یو کرکټر ته بدلون ورکړو، دا بدلون باید منطقي وي، داسې نه چې د لسو تنو قاتل، ناڅاپه له قوې دلیله پرته توبه وباسي او په یوه مهربان انسان بدل شي. کيسه له کرکټره پرته نه لیکل کېږي، ځکه نو باید د کرکټرونو په جوړولو کې بېړه ونه کړو، زیار وباسو او کله چې ژوندي شول، په حرکت راغلل، او زموږ په ذهن کې یې ځای ونیو، وروسته په کيسه کې ځای ورکړو.

د کيسې ژبه

زما د لنډو کيسو لومړۍ ټولگه "سره سيلۍ" نومېږي. دا کتاب اوۀ اته کاله مخکې چاپ شو، ځينو کسانو ولوست، را ياده يې کړه چې کيسې يې بدې نه دي، هدف لري. تصويرونه هم په زړه پوري دي، خو په ځينو ټکو يې نه دي پوهېدلي.

هغه وخت مې دا خبره زړه ته نه لوبده، په ژبه کې مې کوم مشکل نه ليد، هره کرښه او هره کلمه واضح راته ښکارېده، خو وروسته مې پام شو، چې دوی په حقه ول، ما په کيسو کې ځينې داسې کلمات را اخيستي وو چې يواځې زه او د غزني د قره باغ ځينې اوسيدونکي پرې پوهېدل.

که موږ هر څومره زړه را کښونکې موضوع ولرو او د کيسې په ټولو اړخونو پوه يو، خو چې د ويلو چل يې نه وي را معلوم، نه به په خپله له کيسې څخه خوند واخلو او نه به هم لوستونکو ته په زړه پوري وي.

ځکه نو د کيسې ژبه ډېره مهمه ده.

۱- د ژبې ساده والی:

يوه ملگري مې د يوې کيسې موضوع پيدا کړې وه، مخکې تر ليکلو يې راته وويله، په ويلو کې يې خوند پروت و، خو کله چې مې په مجله کې د همدې کيسې ليکلې بڼه ولوستله، دومره پيچلي کلمات يې پکې را اخيستي ول چې لوستلو يې د زړه زور غوښت.

تلفون مې ورته وکړ، دليل يې داو چې ليکل بايد تر ويلو توپير ولري. ماته هغه د شپون صاحب خبره را په زړه شوه: "موږ نثر وايو، اورو يې، خو ليکلې يې نه شو."

ځينې ليکوالان چې څه ليکي، د ليکلو لپاره په پېچلو کلماتو او اصطلاحاتو پسې گرځي، کتابونه پسې گوري او له نورو څخه پوښتنې کوي. دوی په دې فکر کې دي چې مغلق او پېچلي کلمات کيسه او يا هم کومه بله ليکنه پياوړې کوي او په دې سره پخپله ليکوال پوه او د ډېرې مطالعې خاوند ښکاري، خو پوښتنه داده چې موږ د چا له پاره کيسه او يا هم کومه بله ليکنه ليکو؟ ايا هغوی په دا ډول پېچلو کلماتو پوهيږي؟ ايا د مغلقو تورو کارول هنر دی؟

زموږ په کلي کې يو سپين زېري و، ده په ځوانۍ کې ماموريت درلود، ان د زېږت تر مهاله يې په ژبه ډېر داسې کلمات راوړل چې نورو ته به د پوهاوي وړ نه ول، وروسته د "مامور لغت پران" په نوم مشهور شو، خو ده به ويل: "دا خلک ملامت نه دي. مکتب يې نه دی ویلی."

که موږ د خلکو لپاره ليکل کوو، ژبه موهم بايد د هغوی لپاره وي. هنر هم په ساده ژبه کې دی، اوسني ادبيات ساده ژبه خوښوي، داسي ژبه چې له ساده والي سره سره د ليکوالۍ هنر هم پکې پروت وي، هنر په پېچلو لغاتو او اصطلاحاتو کې نه دی، هنر نور اړخونه لري چې ژبې ته خوند وربخښي او يو عمده لامل يې د ژبې ساده والی دی.

د ژبې ساده والی دا مانا نه لري چې څه وايو، هغه ټول بايد د کاغذ پر مخ هم راوړو، بلکې هدف مو د جملو په بسته بندۍ او د لغاتو او اصطلاحاتو په کارولو کې دی.

شايد زما دا خبره د ځينو لوستونکو خوښه نه شي، خو ډېر پښتنانه د "ټولټاکنو" کلمه نه پيژني، دوی يې انتخابات بولي، د "ښونځی" "ټولگی" او "ښونکی" له کلماتو سره هم نا اشنا دي، د "مکتب" "صنف" او "معلم" په نومونو يې يادوي. موږ بايد په هغه ژبه کيسه و ليکو چې خلک خبرې پرې کوي، ورباندې پوهيږي او ورته روښانه وي.

۲_ په لنډو فاصلو کې د يورنگه تورو او فعلونو کارول:

تېر کال مې د يوه ليکوال پر يوه کيسه باندې نظر څرگند کړ، د نقد يوه برخه د تورو او کلماتو د کارولو په اړه وه، غواړم چې د موضوع د لاروښانتيا لپاره د هماغه کيسې ځينې برخې را واخلم.

په لومړيو دوو پاراگرافونو کې دوه ځايه ليکل شوي وو: "قلم يې راواخيست، کاغذ يې راواخيست"

په دومره لنډه فاصله کې دوه ځايه د "راواخيست" کلمه بڼه نه راځي، که يو ځل "راواخيست" ليکو، دوهم ځل بايد په يوه بل فعل پسې وگرځو، مثلاً "کاغذ ته يې لاس کړ".

بل ځای داسې ليکل شوي دي "تر ليکلو کړنو لاندې يې هسې گډې وډې کړنې و ايستلې، د کړنو تر څنگ يې يوه غټه سترگه انځور کړه..."

په لنډه فاصله کې درې ځايه د "کړنې" توري راغلي دي.

دلته که يو ځای کړنه ليکو، بل ځای ليکه بڼه راځي، درېيم ټکي ته هيڅ اړتيا نه پيدا کېږي.

"د کړنو تر څنگ يې يوه غټه سترگه انځور کړه" که داسې وليکو (تر څنگ يې يوه غټه سترگه انځور کړه "هماغه مانا ورکوي. خپله د "څنگ" توري، هماغه د "کړنې" تر څنگ رابښي.

بله جمله:

"کتابچه يې له نورو کتابونو سره په پلاستيکي پاکټ کې کېښوده او په هغه څو کې کې يې کېښوده چې خوشيې مخکې نصير ناست و..."

دلته د لومړي " په پاکټ کې کېښوده " پر ځای " په پاکټ کې واچوله " ښه راځي، په دې توګه به مو په لنډه فاصله کې دوه ځايه د " کېښوده " کلیمه نه وی کارولې.

بل ځای لیکل شوي دي " یو ځل بیا د نصیر سترګو ته ځیره شوه، دومره ورته ځیره شوه... "

دلته که لومړی " وکتل " راشي، له یورنګه والي څخه یې ژغوري.

بل ځای: " فریبا تر پښو لاندې ځمکې ته کتل، تر ژبه لاندې یې وویل... "

دوه ځله د لاندې کلیمه راغلې، " فریبا تر پښو لاندې ځمکې ته کتل " دلته د لاندې ټکی اضافه دی، که ساده وليکو " فریبا ځمکې ته کتل " هماغه مفهوم لري، که فریبا پر ځمکه پل ایښی وی، بیا څنګه تر پښو لاندې ځمکې ته ګوري !!!

بله جمله: " ډېره ډېره مننه، د تابلو او کتابچې په خاطر ځانته مننه کوم. "

که یو ځای مننه لیکو، بل ځای د مننې پر ځای کوم بل توری کارولی شو. " کور ودان، ژوندی اوسې یا داسې نور. "

بل ځای " فریبا یې لاس په لاس کې ونيو " که وليکو: " فریبا یې لاس ونيو " هماغه مانا او هماغه تصویر لري. ځکه نیول د لاس په واسطه ترسره کیږي.

بله جمله " د مریم ښکلیو سترګو ته یې وکتل، هغې هم ورته وکتل... " که وليکو: " هغې هم سترګې ورواړولې " نو په لنډه فاصله کې به دوه ځايه د " وکتل " ټکی نه وي راغلی.

بل ځای " نور هم انځور ته نږدې شو، ښه ورته ځیر شو " داسې لیکلی شو " نور هم انځور ته نږدې شو، په ځیر یې ورته وکتل " په دې توګه یو ځای د " شو " ټکی کمېدی شي.

په کيسه کې داسي ډېر يو رنگه توري وو چې په لنډو فاصلو کې سره راغلي دي، دا په مفهوم او مانا کې کوم بدلون نه راوړي، ټولو ته د پوهاوي وړ دي او د عادي لوستونکو دومره پام هم نه وړاوي، خو توري او کلمات د خښتو په څېر دي، که په يوه دېوال کې يوه خښته راوتلي وي او ياهم په خپل مناسب ځای نه وي اېښودل شوي، ټول دېوال بد ښکاري، ځکه نو په هره ليکنه کې د تورو او کلماتو ټاکل او مناسب ځای ته دقت په کار دی.

پښتو يوه غني ژبه ده، يوه شي ته ډېر کلمات لرو، په مختلفو نومونو يې يادولی شو، دا نومونه دومره گڼگ هم نه دي، ټول پرې پوهېدای شي، نو ځکه جمله بندۍ او د کلماتو او فعلونو کارولو ته بايد پام وکړو.

که يو ځای ليکو "راته ويي کتل" بل ځای "سترگې يې راواړولې" ښه راځي، "مخ يې راواړاوه" هم همدا مانا ورکوي.

په يوه کيسه کې مې ولوستل: "انځرگل ځوان و، د پلار يو زوی و او له رنگه ښايسته و."

درې ځايه په لنډه فاصله کې د "و" ټکي راغلي دي. کيدای شي داسي يې وليکو:

انځرگل ځوان و، پلار يې همدا يو زوی درلود، له رنگه ښايسته ښکارېده. يا نورې جملې، خو شرط يې دا دی چې په لنډو فاصلو کې يورنگه توري او فعلونه رانه وړو، ځکه د ژبې خوند ته زيان رسوي.

ډيالوگ

ډيالوگ د کرکټرونو خبرو ته وايي، يا به له ځان سره غږېږي او يا هم له نورو سره. له ډيالوگونو پرته هم کيسه ليکل کيدای شي، خو د خوند له اړخه به کمزورې وي، ځکه ډيالوگ کيسه ژوندۍ کوي، په حرکت يې راولي او له يورنگه والي څخه يې ساتي.

د ډيالوگ ليکنې په برخه کې بايد ځينې ټکي په پام کې ونيسو.

۱- جلات خان کلي ته راغی، تر غرمې يې ناروغان وکتل، ماسپښين له کوره ووت، په پټي کې يې دهقان وليد، ورغی، له سلام وروسته پر پوله ورته کېناست، دهقان ته يې وکتل، ځمکه يې اړوله، پر سپيره غاړه يې مړې خولې راماتې وې...

جلات خان وويل:

— ولي له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوي؟

دهقان پر خپل تندي لستونۍ تېر کړ، په خندا يې وويل:

— ډاکټر صاحب! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد

ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخیستلای.

دې ډيالوگونو مو په ذهن کې کومې پوښتنې راولاړې کړې؟

بېرته به د ډاکټر خبرې ته راوگرځو:

— ولي له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوي؟

جلات خان ډاکټر دی، په ښار کې يې پوهنتون ويلى او ډېر کم کلي ته راځي. د

ده له خولې د ټکنالوژۍ ټکۍ بد نه ښکاري، له منطقي اړخه هم کومه ستونزه نه

لري، ځکه دی لوستی دی او په داسې محيط کې يې زده کړه کړې چې هلته يې د

(ټكنالوژۍ) په خبر نور ډېر پېچلي كلمات او لغتونه اوريدلي او د د ه په ذهن كې ناست دي.

اوس به د د هقان خبره راواخلو:

— ډاکټر صاحب! نوې زراعتي ټکنالوژي پيسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسايل نه شو اخیستلای.

دا ډيالوگ د مانا او گرامر له اړخه کومه ستونزه نه لري، خو زموږ ډېره برخه دهقانان نالوستي دي، ټول عمر يې د پټيو په اړولو او زراعتي کارونو کې تېرېږي، نه يې د ټکنالوژۍ نوم اوريدلی او نه يې هم په مانا پوهيږي. نو د يوه دهقان له خولې د دارنگه کلماتو راوتل له منطقي پلوه د باور وړ نه دي که يولوستی کس له دهقان څخه وپوښتي:

— ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوي؟

د دهقان لومړی پوښتنه به دا وي؟

— څه؟

لوستی کس اړ دی چې د نوې زراعتي ټکنالوژۍ په اړه لنډ توضيحات ورکړي.

— يعني، تراکتور، تېرېشر، د غنمو د ريپلو ماشينونه....

دهقان په ساده ژبه ځواب ورکوي:

— ډاکټر صيب! دا شيان پيسې غواړي، موږ د بېگه نه لرو، تریکټر او نور ماشينونه نه شو اخیستلای.

له دې مثال څخه هدف دا دی چې په کيسه کې بايد هر څوک له خپلې پوهې او ټولنيز موقف سره سم وغږوو. ان د دوی له ډيالوگونو څخه هم بايد د دوی سويه مالومه شي او خپل کرکټر داسي وغږوو چې خبرې او مالومات يې د دوی له پوهې او ټولنيز ژوند سره سم وي.

۲- په ډيالوگونو کې بايد د تکراري خبرو مخه ونيسو.

احمد:

- په کور کې څه خبرې وې؟

محمود:

- په کور کې کراره کراري وه.

دوهم ډيالوگ "په کور کې" د لومړي ډيالوگ تکرار دی.

ليکو:

- کراره کراري وه.

لوستونکی پوهيږي چې هدف "کور" دی، ځکه په لومړي ډيالوگ کې ياد شوی، نو له تکرار څخه يې بايد ډډه وکړو.

۳- يو مثال:

احمد: څنگه! زموږ سيمه دې خوښه شوه؟

محمود: هو والله! سيبانو يې ډېر خوند راکو.

احمد: گرمي نه ده؟

محمود: يه!

فکرو کړئ! محمود به د کوم ځای وي؟

د کندهار د ځينو سيمو اوسيدونکي "منې" د "سيبانو" په نوم پېژني او د

نه "پر ځای" يه "وايي".

دلته د دې يادونه ونه شوه چې محمود د کوم ځای اوسيدونکی دی، خو د هغه له

لهجې څخه پوه شوو چې په کندهار پورې اړه لري.

په ډيالوگونو کې د هرې سيمې اوسيدونکي بايد د هغوی په خپله ژبه وغږوو.

دا کار کيسې ته خوند ور بخښي او د کيسې منطق پياوړی کوي.

شايد پوښتنه پيدا شي چې ډېر کلمات او اصطلاحات عام فهمه نه دي، يواځې په يوې سيمې پورې اړه لري او ټول لوستونکي نه پرې پوهيږي. که موږ کومه مقاله، د مکتب کتابونه او يا هم تحقيقي رپوټ لیکو، نو د سيمه ييزو کلماتو او اصطلاحاتو راوړل به مناسب نه وي، خو ادبې ليکنې داسې نه دي، ادبې ليکنې هغه وخت خوندورې راځي چې نوي کلمات او اصطلاحات ولري، نويو سيمو ته مو وروږلي او له نويو لهجو، تصويرونو او رواجونو سره مو اشنا کړي.

خو شرط يې دا دی چې د نويو نومونو، کلماتو او اصطلاحاتو تر څنګ بايد په قوسونو کې د دغو کلماتو او اصطلاحاتو هغه نومونه هم وليکو چې د هرې سيمې لوستونکو ته د پوهاوي وړ وي.

۴: د شخړو او جدې موضوعاتو په بيانولو کې مقابل کس په طبيعي توګه زموږ په خبرو کې رالويږي، دی دومره صبر نه کوي چې زموږ خبرې خلاصې شي او دی د خبرو وار ونيسي. نو کله کله په کيسه کې د ډيالوګونو قطع کول او په خبرو کې د مقابل لورې ورلوېدل طبيعي ده او بايد په ډيالوګونو کې په پام کې ونیول شي.

مثلاً:

احمد غواړي ښار ته لاړ شي، دی د کرايي موټر د مخې په سيټ کې ناست دی، محمود راځي او ورته وايي چې د مخې سيټ ده نيولی.

محمود: وه وروړه، دا څادر نه وينې! دا مې ځکه د مخې په سيټ کې ايښی چې دا ځای زما دی.

احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نيولی، زه خو څه مفت نه ځم، کرايه ورکوم، د شا سیتونه خالي دي، څه با با خپل کار دې کوه! والله که مې د تا پلار له دې ځايه جگ کې...

په طبيعي توگه محمود د مقابل لورې اوږدې خبرې نه اوري، ځكه دى د احمد په لومړنۍ جدي خبره عكس العمل ښكاره كوي، لكچر ته يې نه پريږدي او د هغه په خبره كې وړلو يږي.

محمود: وه وروړه، دا خادر نه وينې! دا مې ځكه د مخې په سيټ كې ايښى چې دا ځاى زما دى.

احمد: د شا سيټونه خالي دي، ته كولى شې چې هلته كينې
محمود: ولې! ته تر ما ښه ځوان يې!
احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځاى تر تا مخكې نيولى
محمود: نو ته ږوند يې، خادر نه وينې!
احمد: زه خو څه مفت نه ځم، كرايه وركوم...
محمود: په خبره نه پوهيږې!

احمد: والله كه مې د تا پلار له دې ځايه جگ كې.
محمود: پلار ته مه تېرېږه، اوس به مالومه شې چې سيټ د چا دى.
خو كله كله د ضرورت له مخې يو څوك بايد اوږدې خبرې وكړې. د بيلگې په توگه كه يو په خبره پوه سپين ږيرى يا عالم نصيحت كوي او يا هم كوم استاد درس تشرېح كوي، له منطقي پلوه د هغوى په خبرو كې وړلو بدل طبيعي نه ده، خو دا ډيالوگ هم د ماتولو لارې لري. دا ډول ډيالوگونه بايد په يوه عمل مات شي.
لكه:

استاد وتوخل، د مېز پر سر ايښى گيلاس يې وريپورته كړ، دوه درې غوړپه اوبه يې ترستونې تيرې كړې او خپلې خبرې يې پسې وغځولې:

۵: ډيالوگونه بايد لنډ وي، ځکه په عادي ژوند کې څوک اوږدې خبرې نه کوي، له بلې خوا اوږده ډيالوگونه، لوستونکي ستړي کوي، طبيعي نه ښکاري، د کرکټر د پيل جمله يې له ياده وځي او د کيسې خوند له مينځه وړي.
احمد: د ټکسي کرایه لري؟

محمود: خپل موټر اسره دی.

احمد: لاره خامه ده؟

احمد: هو! خو ټوله نه.

۶: هيڅکله د ډېرو کرکټرونو خبرې يو ځای مه راوړي، په دې مانا چې ډيالوگونه د ليست په بڼه مه ليکي، ځکه دا کار له لوستونکو لاره ورکوي، دوی نه پوهيږي چې دا خبره د کوم کرکټر له خولې را ووتې. خو که د مجبوريت له مخې په کيسه کې تر دوو زيات کرکټرونه غږوو، بايد څه وکړو؟
بېلگه:

په يوه کيسه کې څلور کرکټره لرو، دوی ټول پر پوله ناست دي او د وچکالي غم ورسره دی.

— ياره لکه چې سړکال وچکالي راغله.

— هو! د کاربزه اوبه هم کمې دي.

— څه به کوو! فصلونه وچ شول.

— مه وارخطاه کيږه. ما يې فکر کړی دی.

دا سمه ده چې دا ډيالوگونه هوايي نه راځي، بلکې مخکې له مخکې ويل کيږي چې څوک سره ناست دي او د څه په اړه خبرې کوي، خو له دې سره سره، بيا هم له لوستونکي لاره ورکوي او په دې نه پوهيږي چې کومه خبره د کوم کرکټر ده.
د دې ستونزې د هوارۍ يوه لاره داده چې کرکټرونه په خپلو خبرو کې د يو بل نومونه واخلي.

— ياره لکه چې سړ کال وچکالي راغله
— احمد رښتيا وايي، د کاريزه اوبه هم کمې دي.
— محموده! څه به کوو، فصلونه وچ شول!
— شريفه! مه وارخطا کېږه! ما يې فکر کړی.
که څه هم چې په هر ډيالوگ کې د نومونو يادول ښه نه راځي، خو بيا هم تردې
غوره ده چې د ډيالوگونو اوږد ليست ولرو او ويونکي مالوم نه وي.
بله لاره:
د ډيالوگونو په مينځ کې د تصويرونو ورکول، کرکټرونه راپېژني.
— ياره لکه چې سړ کال وچکالي راغله
— محمود وټوخل، سړ يې وځوځاوه، ورو يې وويل:
— احمد رښتيا وايي، د کاريزه اوبه هم کمې دي.
— شريف مخامخ ولاړې رشقي ته وکتل، ژېړه ورته واپسېده، محمود ته يې مخ ور
واړاوه:
— څه به کوو؟ فصلونه وچ شول..
— مه وارخطا کېږه، ما يې فکر کړی.
— او يا هم نورې لارې.

تصویر

بيا به د بېنوايان د ناول مثال راوړم. بېنوايان د فرانسوي ليکوال ويکتور هوگو مشهور ناول دی. کتاب اوه_ اته سوه مخه لري. ما دوه ځله لوستی ، دواړه ځله مې خوند ترې اخيستی ، ورته خندلي مې دي، ژپولی يې يم او د اتلسمې پېړۍ فرانسه يې سترگوته راته درولې ده. خو کله مې چې له همدې ناول څخه جوړ شوی فلم وکوت، نه يې وژپولم، نه يې خدا راوسته او نه مې هم هغه خوند پکې وموند چې د کتاب له لوستلو مې اخيستی و.

د ناول او لنډې کيسې د لوستلو پر مهال هر څوک له خپل ديد او تصور سره سم تصوير جوړوي. خو فلم داسې نه دی. د فلم تصوير د فلم جوړوونکو له تصور سره سم جوړيږي. په بله مانا، د فلم تصوير د يوه يا څو محدودو کسانو د ذهن محصول دی. دوی له خپله دیده ناول او يا هم لنډه کيسه تصويري کوي او د فلم په بڼه يې په نورو ويني. خو لوستل داسي نه دي. لوستونکی له هرې جملې څخه خپل تصوير اخلي، د کرکټرونو څېره له خپل دیده جوړوي. دوی هغه تصويرونه په خپل ذهن کې ژوندي کوي، چې ليکوال اشاره ورته کړې وي.

د بېنوايان د کتاب مرکزي کرکټر "ژان والژان" نومېږي. ژان والژان يو بېوزله انسان دی. بدرنگه څېره لري. په ځوانۍ کې يې له نانوايي څخه يوه ډوډۍ غلا کړې ده. پوليس يې نيسي او څلور کاله قيد پرې څيژي، خود بند له مودې تر پوره کېدو مخکې تېښتي. دوهم ځل نيول کيږي. قاضي د اتو کلونو بند ورته اړوي. په شپږم کال بيا له زندان څخه د تېښې هڅه کوي. داځل محکمه شل کاله قيد ورته لیکي.

شل کاله بند، يوه وچه ډوډۍ.

له شل کلن بند وروسته يوه ښار گوټي ته ځي. ټولنه يې نه مني. غل ورته وايي، هرڅوک کرکه ورنه کوي. نه په مساپرخانه کې ځای ورته پيدا کيږي او نه هم څوک ډوډۍ ورکوي.

له ښاره وځي. شپه پرې راځي. باران په شدت اوري. يخنې يې اخلي. د شپې د تېرولو لپاره د يوې غونډۍ په ډډه کې يوه غار ته ننوځي، خو شېبه وروسته د يوه سپي غرېدا اوري. د سپي غټه ککړۍ يې سترگو ته دريږي. سپي يې له هغه ځايه پسې اخلي. بله چاره نه لري. يوې کليسا ته پناه وروړي. پادري (کشيش) مهربانه انسان وي، عزت يې کوي، ډوډۍ ورته ږدي او د خوب پر مهال تر ټولو نوې روجايي ورباندې اچوي. خو ژان والٿان له کليسا څخه هم غلا کوي. تنبتي، د پوليسو شک پرې راځي، نيسي يې او د غلا په تور يې بېرته کليسا ته راوړي. خو پادري په حيرانۍ سره پوليسو ته وايي چې سړي غلا نه ده کړې، بلکې ده په خپله څلور نقره يې شمعدانونه مرسته ورسره کړې، چې ويې پلورې او له بېوزلۍ څخه خلاص شي.

ژان والٿان ځنگله ته ځي. ژاري او توبه وباسي. دی په يوه داسې انسان بدلېږي چې د ژوند تر پايه له نورو سره مرسته کوي.

د ناول د لوستلو پر مهال مې له ژان والٿان څخه د يوه جسور، بېباکه، زړور، ارام او مهربان انسان تصوير واخيست. دی مې د کتاب د تصوير په مرسته، په خپل ذهن کې انځور کړ، خو کله چې مې فلم وکوت، ژان والٿان هغه څوک نه و چې تر دې دمه مې په ذهن کې ناست و. خبره او ظاهري جوړښت يې زما د فکر خلاف وخت. دی له ونې ټيټ او کمزوری ښکارېده. نه يې هغه خبره درلوده او نه هم جسارت او بېباکي چې ما يې له کتاب څخه تصوير اخيستی و.

زه د فلم تر پايه له هغه سره ملگری نه شوم، نه مې ورسره وژړل او نه هم مهربانه راته واپسېد.

بېنوايان هغه مهال ليکل شوی چې نه تلویزیون و او نه هم سینما. خو اوس يې هم خلک لولي. بيا بيا يې لولي او خوند ترې اخلي. دا ځکه چې د کتاب هره جمله په خپل ذهن کې سره اړوي، له خپله دیده ورته گوري او خپل تصویر ترې اخلي. د ښو کيسو او ناولونو جادو همدا دی چې تر اوسه لا په ميليونونو لوستونکي لري، هر کال په نړۍ کې په ميليونونو ټوکه ناولونه او د لنډو کيسو ټولگې چاپېږي، ښه بازار لري او خلک يې په مينه لولي.

په ناول او يا هم لنډه کيسه کې د نورو اړخونو تر څنگ، تصویر ضروري دی. په جملو کې بايد دومره زور وي چې د لوستونکي په ذهن کې حرکت پيدا کړي. هر څه ژوندي شي او د سترگو مخې ته يې ودروي.

که ليکنه خام او بهرنگه تصويرونه ولري، څه چې مو ليکلي، په لوستونکو يې نه شو لېدلی. کله چې مو ورباندې ونه لېدل، نه يې لولي. زړه يې نيسي، ليکلي کيسه يوې خواته ږدي او دوهم ځل نه ورته گوري.

نو که غواړئ چې کيسه مو لوستونکي ولري، د کيسه ليکنې د نورو اړخونو تر څنگ، تصویر ته هم ډېر پام وکړئ، خو کيسې او ناولونه څنگه تصويروي کولای شو؟

زموږ د ډېرو کيسو تصويرونه تشریحي ښه لري.

مثلاً، که په کيسه کې د يوې کوټې تصویر ورکوو، شايد داسې وليکو:

وړه کوټه وه. سپين ديوالونه يې لرل. پر غولي سره غالی هواره وه. د کوټې په مينځ کې يو وړوکی مېز ترسترگو کېده. د مېز پر سر له اوبو ډک جگ او يو گيلاس ايني ول. په مخامخ دېوال يو لوی ساعت راځوړند و. د ساعت تر څنگ

کړۍ کې بنکارېده چې خړه پرده پرې خوړنده وه. کړۍ ته مخامخ پر يوه کټ يو سړی پروت و...

دې ته مې تصوير ويلای شو. حرکت نه لري، لوستونکی ژوندی تصوير نه شي ترې اخيستلای. دا بې حرکته تصوير په ذهن کې تر ډېره نه شي پاتې کيدای او لوستونکی د کيسې له لوستلو خوند نه اخلي.

په کوټه کې هر څه دي. ساعت، کړۍ، پرده، غالی، مېز، له اوبو ډک جگ، گيلاس، کټ، انسان...

که په کيسه کې دا ټول د ضرورت له مخې راوړو او استفاده ترې وکړو، کيسه پخپله تصويري کوي.

د کوټې همدا تصوير له سره ورکړو او هر څه په حرکت راوړو.

د ساعت زنگ وشرنگېد، سړي سترگې رڼې کړې، وبنورېد، د کټ له سپرنگونو خڅه غنجا پورته شوه. سړی کېناست، کړپ شو. د کړۍ پله له ديوال سره ولگېده، باد په خړه پرده کې سره راټول شو. سړي د مېز له سره جگ ور پورته کړ، گيلاس له رڼو اوبو ډک شو...

په دې مثال کې مو د کوټې او په کوټه کې د موجوده شيانو په اړه تشرېح ور نه کړه، هر څه مو په حرکت راوستل، غږ مو ورکړ او ژوندي مو کړل. دا مو ونه ويل چې د مېز پر سر جگ او گيلاس ايښی و. نه، سړی مو ترې کړ، جگ او گيلاس ته په خپله ضرورت پيدا شو، په حرکت راغلل.

حرکت په خپله تصوير پيدا کوي، ژوندی تصوير. دې ته د ژوندي تصوير نوم ورکولای شو.

که غواړئ چې کيسه تصويري شي، په هر څه کې حرکت پيدا کړئ او هر څه ته د ضرورت په سترگه وگورئ. ان که غره ته حرکت نه شی ورکولای، د غره پر سر

وربځې راتيتې كړئ. له سپينو ورېځو د غره تورې څوكې راوباسئ، وريځو ته
حرکت ورکړئ، غر پخپله حرکت پیدا کوي او ژوندی ښکاري.
د تصویر په اړه بله خبره!

زمونږ په ډېرو کيسو کې ښايسته نجلۍ تورې، غټې بادامي سترگې لري. پزه يې
د قلم په څېر نرۍ وي. وړه خوله لري او سپين مخ.
دا، له ښايست څخه زموږ خپل تصویر نه دی. د چا چې په لومړي ځل دې تشبيه
او تصویر ته پام شوی، توره يې کړې. دا تصویر يې د خپل فکر په مرسته پیدا
کړې او خپل کمال يې دی، خو ځيني نور ليکوالان همدا تصویر کاپي کوي،
ځکه دوی د ښايست په اړه په لومړي ځل همدا تصویر لوستلی، پرته له دې چې
فکر وکړي او خپل ذهن په کار واچوي، تیاره گوله يې پیدا کړې او بيا بيا په
خپلو ليکنو کې همدا بادامي سترگې او د قلم په څېر نرۍ پزه ترسيموي.
سمه ده چې تورې بادامي سترگې او نرۍ پزه د ښايست تصویر دی، خو يواځې
يو تصویر، نه دا چې د فورمول په سترگه ورته وگورو او د کيسې هره ښايسته
نجلۍ همدا يو تصویر ولري.

ښايست تعريف نه لري. چا ته به توري بادامي سترگې خوند ورکوي، چاته هم
شنې او بل ته څرۍ.

د ځينو په سترگو به سپينه څيره ښه لگيږي او نورو ته به غنم رنگی مخ خوند
ورکوي.

خو زموږ ځينو ليکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کيسه کې بادامي سترگې
او سپين مخ ليدلی، په ذهن کې يې حک شوی او د ښايست سمبول يې گڼلي،
خو که يې په واقعي ژوند کې په کومه نجلۍ مينه راغلې وي، شايد نه تورې
بادامي سترگې ولري او نه هم د قلم غوندې نرۍ پزه.

انسانان مختلف دي، ذوقونه توپیر لري، هر څوک ښایست ته له خپله دیده گوري. له همدې امله باید له ښایست څخه خپل تصویر ولرو او که چیرې په کیسه کې د کومې نجلۍ له ښایست څخه تصویر ورکوو، هغه تصویر باید ورکړو چې لیکوال یې په خپله له ښایست څخه لري.

په دې توگه به تصویر نوی شي او د کرکټرونو څیرې به مو له خپله دیده انځور کړې وي. کیسه به مو نوی رنگ او نوي تصویرونه ولري، تکرار به نه وي او زموږ د خپل ذهن محصول به ښکاري.

زموږ په ډېرو کیسو کې ظالم کرکټر بدرنگه خپره لري. خپته یې غټه وي او شونډې یې پلنې. برعکس د کیسې قهرمان مو بیا په ښایست کې بې جوړې، د مهربانه شخصیت څښتن او د دنیا ټوله ښکلا یې په وجود کې راټوله وي. خو په واقعي ژوند کې ډېر داسې کسان شته چې په ظاهره ښکلی جوړښت لري، خو باطن یې له کرکې ډک وي.

زموږ زیاترو لیکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کیسه کې ظالم انسان بدرنگه لیدلی، ښایست نه شي ورکولی، حال دا چې واقعي ژوند بل څه دی. ډېری بدرنگې څیرې مهربانه زړونه لري او ډېر ښایسته خلک په ظلم او جنایت کې د مثال په توگه یادېږي.

که واقعیتونه درک کړو او په لیکنه کې د خپل ذهن په مټ تصویرونه جوړ کړو، نو لیکلې کیسه به مو د نورو لیکوالانو له کیسو څخه توپیر ولري او خپل نوښت به مو وي.

ټول انسانان دوې سترگې لري، درېیمه نه شو ورکولای، خو په یوه سترگه کې یې گل پیدا کولای شو. همدا گل نوی تصویر دی. که زموږ د یوه کرکټر له پزې څخه ویښته راوتلي وي او یا یې پر تندي د کالدانۍ داغ وي، نو څه خبره ده! ایا په واقعي ژوند کې دارنگه څېرې نه وینو؟

فکر وکړئ، سخته نه ده. انسانان رنگارنگ دي، بېلابېلې څېرې لري، هماغه څېرې تصوير کړئ چې تاسو يې په ورځني ژوند کې وينئ.

په پټي کې بايد د دهقان پر تندي د خولو څاڅکي وي، همدا څاڅکي له هغه چا سره ښه نه ښکاري چې په معتدله هوا کې سيوري ته ناست دی.

په ونه کې د مرغۍ ځاله ده. مرغۍ راځي، په خوله کې يې چينجی نيولی. په ځاله کې د مرغۍ بچي چونږي، خوله ورته خلاصوي، مرغۍ دخپل بچي په خوله کې چينجی وراچوي.

دا تصوير دی، خو ژور تصوير نه شو ورته ويلی، په لوستونکي هغه څه نه وينو چې دوی ته نوی وي، شايد ډېرو لوستونکو په واقعي ژوند کې دا صحنه ليدلې وي چې مرغۍ څنگه خپل بچي مړوي، خو دې ته به د ډېرو کسانو نه وي پام شوی چې د مرغۍ د بچي د خولې شاوخوا ژېړه پرده ښکاري.

وليکئ:

کله چې د مرغۍ بچي خوله پرانيسته، تر خولې يې راگرځېدلې ژېړه پرده ښکاره شوه.

دا ډول باريکيو ته پام، د کيسې د تصويري کېدو لامل گرځي او په لوستونکو نوي او په زړه پورې تصويرونه ليدلی شو. داسې تصويرونه چې تر دې دمه يې پام نه وي وراوښتی.

د گلاب د گل پاڼه به ډېرو ليدلې وي، خو کم کسان به دې ته متوجه شوې وي چې په پاڼه کې واړه واړه رگونه تېر دي، همدا واړه رگونه، نوی تصوير دی.

يو بل مثال:

په لويوالي کې مې يوه مردکۍ وموندله، نوې وه، کله چې مې لمر ته پکې وکتل، دنيا مې پکې ولېده. احساس راولوېد لکه په رڼو اوبو کې مې چې

سترگه لوڅه كړې وي. وا مې پوله، شين اسمان مې وليد، غرونه جوړ شول،
لاندې شنه دښته ځلېدله...

په وړكټوب كې مې ډېرې مردكۍ په خاورو رغولې وې، خو دې ټكي ته مې
پام نه و شوی، هيڅكله مې لمر ته نه وې نيولې.

دا د نيا د مردكۍ غوندې ده، نوي تصويرونه پكې موندلې شو، خو يو څه پام
غواړي.

تر دې دمه مو د كيسه ليكنې په ځينو اړخونو: "د كيسې د موضوع، هدف،
نوم، د كيسې پيل، مينځ، پای، تلوسې، كركترونو، ژبې، ډيالوگ او تصوير"
په اړه خبرې وكړې. د دې لپاره چې ياد شوي موضوعات مو لا هم په ذهن كې ښه
پاڅه شي، دا ټول به په يوه كيسه كې په عملي توگه وښيو.

انتخاب شوې كيسه مې دوه كاله مخكې ليكلې وه. دا كيسه شايد ځينې
نيمگړتياوې ولري، خو زموږ هدف دا دی چې د كيسه ليكنې په اړه وپوهېږو
او د كيسې ځينې اړخونه د نمونې په توگه راواخلو. په ځينو هغو برخو به يې
لنډې خبرې وكړو چې تر دې دمه پرې غږېدلې يو. په پای كې به ټوله كيسه په
بشپړه توگه ولولو.

لومړی به د كيسې د نوم په اړه وغږېږو.

جنایت

كيسه جنایت نومېږي، هوايي نوم موندلی ټاکلی، كله چې ټوله كيسه ولولئ
پوه به شئ چې په كيسې پورې تړلی نوم دی. بل دا چې نوم مخكې له مخكې د
كيسې محتوا نه راسپړي، يواځې دومره پوهيدای شو چې په كيسه كې به يو
جنایت پېښېږي، خو معلومه نه ده چې څنگه جنایت؟ ولي، د څه لپاره او چېرته؟

دا نوم په خپله د تجارتي اعلان غوندې دی. تلوسه لري او لوستونکي دې ته هڅوي چې کيسه ولولي او په موضوع پوه شي. خو په دې نوم کې يوه ستونزه شته. يو څه عمومي دی.

د کيسې پيل او تلوسه:

د کيسې لومړۍ برخه را اخلو:

د سهار په خره کې د پوليسو يو موټر لنډ راتاو شو، ونښود او ودرېد. دروازي خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنگرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولي لگولې وو، سر يې کين لور ته ځوړند و او پر تورو ګارګوتي وينستو يې نرۍ پرځه پرته وه.

يو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپينه غاړه يې ګوتي کېښودې، خپلو ملګرو ته يې وکتل او دوه درې ځله يې په منفي ښه سرو ځواوه. چوپه چوپتيا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څېرې يې ښولې ښکارېدلې او له خولو څخه يې مړه تاوونه پورته کېدل. يوه عسکر وپوښتل:

— څوک يې پيژنی؟

د خلکو ځواب منفي و.

عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد يې له واورې پورته کړ او د موټر په ټاټوبي کې يې ترپال پرې وغورځاوه. شېبه وروسته موټر پاڅه سرک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يو چا د ناستې ځای، نږدې ګني پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لا ښکارېدل.

* * *

دې څو كړنښو مو په ذهن كې كومې پوښتنې راوگرځولې؟
هلک څوك و؟

ولې په ساړه ژمې كې د باندې پاتې شوى و؟
په رښتيا! يخنۍ وژلاى و؟

كورنۍ يې درلوده؟

د سيمې خلکو ولې نه پېژاند؟

دلته يې څه كول؟

موراو پلار به يې څنگه پيدا كړې؟

هغوى ته به د مړه زوى په ليدو څه ډول احساس پيدا شي؟
او نورې پوښتنې.

لوستونكې غواړي چې د دغو پوښتنو ځوابونه تر لاسه كړي. دى هغه وخت
پوهيدلى شي چې كيسه تر پايه ولولي.

ددې هدف د ترلاسه كولو لپاره كيسه له داسې ځايه پيل كړئ، چې د لوستونكې
په ذهن كې پوښتنې را ولاړې كړي.

دلته كيسه له وونه و و څخه نه ده پيل شوې. دا نه دي ويل شوي چې څوارلس
كاله مخكې همدې ماشوم نړۍ ته سترگې وغړولې. څنگه رالوى شو او څنگه تر
څوارلس كلنۍ پورې را ورسېد. كيسه په يوه خواشينونكې تصوير پيل شوې ده.
څوارلس كلن هلک مړ دى. لوستونكې په طبيعي توگه غواړي پدې پوه شي چې
ولې؟ په بله مانا، هر هغه څه چې لوستونكې ته ټكان ورکوي، د هغه په ذهن كې
پوښتنې را ولاړوي او له كشمکش سره يې مخامخ کوي، هغه د كيسې په پيل
كې راوړل شوي دي.

همدې کشمکش او پوښتنو د کيسې لوستلو ته لاره هواره کړې ده. لوستونکى پر دې چې د دې هلک د تېر ژوند په اړه مالومات ترلاسه کړي او د راتلونکي په اړه بې پوه شي. دى به ضرور کيسه لولي.

د كيسې مينځ او تلوسه

كيسه اوږده ده، كه په دې مثال كې ټوله كيسه را واخلو، له يوې خوا به اصلي موضوع (د كيسې مينځ او تلوسه) رانه پاتې شي، له بل لوري به په پاى كې د ټولې كيسې لوستل بېخونده كړي، نو ځكه د كيسې په پيل پسې د كيسې د دوهمې برخې لنډه برخه د مثال په توگه راوړو:

د پوليسو څارنوال (ب) يوه دوسيه راپورته كړه، پانه يې واړوله، عدلي طب د هلك مړينه طبيعي بنودلې وه، ليكلي يې و چې د يخنې له لاسه مړ شوى دى، د جرم او جنايت كومه نښه يې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پيدا كېدو په خاطر د ښار په عمومي هديره كې خاورې پرې واړول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسيه يې په المارۍ كې كېښوده، بېرته پرڅوكۍ كېناست، د مېز پر سر اېښې بتن يې تينگه كړه، له زنگ سره يو وچ، كلك سړى په وره كې ودرېد، به بيره يې وويل:

صاحب!

څارنوال چاى وغوښت، سړى په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره يوه بله دوسيه راپورته كړه، خو پانې يې واړولې، خو ډېر ژر يې بېرته پر مېز كېښوده، يو اوږد اړېمى يې وېست، خپله پكه ككړۍ يې وگړوله، ريموټ ته يې لاس كړ، د تلويزيون چاينلونه يې واړول، په يوه كې كارتون و، په بل كې خو مستو نجونو گډا كوله او دريم چاينل هم يو تود سياسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بتن ته تينگه كړه، د تلويزيون پر پرده د نجونو گډا راغله.

دا وخت يې موبایل وشرنگېد، څارنوال د خپلې كورتۍ جېب ته لاس كړ، موبایل يې غوږ ته ونيو، ورو يې وويل:

—مهرباني وكړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لږزانده غږ واورېدل شو:

— يوه مهمه خبره درته لرم.

— امر کوي.

— يوه اوونۍ مخکې سينما ته نږدې يوليسو يو مړی وموند.

څارنوال په بېړه وويل:

— هو! يو هلک يخنی وژلای و.

په تېلفون کې ټوخی واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وويل:

— په ظاهره يخنی وواژه، خو تر شا يې يو لوی جنايت پټ دی.

څارنوال په بېړه وپوښتل:

— تاسو څوک ياست؟ له کوم ځايه خبرې کوي؟

تېلفون قطع شو.

دا برخه نوره هم پسې غزیدلې ده، خو فکر کوم چې د بحث لپاره به همدومره بس وي. دوهمه صحنه د يوه څارنوال له ورځني عادي ژوند پيل شوې ده. څارنوال په دفتر کې دی. دوسيه را اخلي، په بې تفاوتۍ سره د عدلي طب له خوا د هلک د مړينې رپوټ لولي او دوسيه په سره سينه بېرته په الماری کې ږدي. خو د لوستونکي د پوښتنو ځوابونه لا پاتې دي. دی غواړي چې پوښتنې يې ځواب شي، ځکه اړ دی چې د کيسې لوستلو ته دوام ورکړي.

ناڅاپه څارنوال ته تېلفون راځي. دا تېلفون هم څارنوال او هم په خپله لوستونکي ته ټکان ورکوي. دوی له مقابل لوري څخه هغه څه اوري چې تر دې دمه يې په اړه فکر نه و کړی.

که څه هم مقابل لوري يوه خبره روښانه کړه. هغه دا چې د هلک د مړينې علت به څه و. خو پوښتنه دا ده، چې هغه کوم جنايت دی چې هلک يې له امله شپه په واورو کې تېره کړې؟

دلته تلوسه نوره هم پياوړې شوه. كه لوستونكي د خپلې يوې پوښتنې ځواب وموند او په دې پوه شو چې د ماشوم د مړينې علت بل څه دی، خو په مقابل كې همدې ځواب، د هغه په ذهن كې نورې پوښتنې راولاړې كړې.

دا كوم جنايت دی؟

د چا لخوا او څنگه تر سره شوی؟

د جنايت يې له دې سره څه چې ماشوم له واورو ډكه سره شپه كې پاتې شي. او نورې پوښتنې.

په بله مانا! په تلوسه كې تلوسه رامینځته شوه. په دې توگه لوستونكي تر پخوا ډېر د كيسې له لوستلو سره زړه تړي، د هغه يوه پوښتنه ځوابيږي خو ځای يې خونوې پوښتنې نيسي. دی اړ دی چې كيسه تر پايه ولولي.

د كيسې مينځ نورې پوښتنې هم پيدا كوي چې د ټولې كيسې په لوستلو كې به روښانه شي.

د كيسې پای

څارنوال (ب) په خشكه وويل:

__ اقرار وكه، تا هغه هلك ته لاس وړاچولی و.

هوټلي سرې لاړې تو كړې، څارنوال ته يې وكتل، شونې يې وڅوځېدې:

__ نه، ما هيڅ نه دي كړې.

څارنوال ترگرين ونيو، ورو يې وويل:

__ تازه نه يم پېژندلای، ما د ډېرو مجرمينو ژبه خلاصه كړېده، ته به اقرار كوي،

ضرور.

هو ټلي څه ونه ويل. څارنوال ولاړ شو، د بند په سره او نمجنه کوټه کې يې څو گامه واخيستل، ودرېد، سړي ته يې وکتل او په کاوړ يې وويل:

—ته د بخښلو نه يې، تا جرم کړی، يو نه بخښونکی جرم، ته د لوند سپي غونډې د کرکې وړ يې، پوهېږي، ته به پانسي شې.

هو ټلي ولږېد. سره ساه يې واخيسته، ورو يې ويل:

—راځه، يو جوړ جاړی سره وکړو.

څارنوال په حيراني ورته وکتل.

د هو ټلي شونډې و خوځېدې:

—زه يې پانسي، ته به کومه گټه وکړې؟

څارنوال وويل:

—د مقصد خبره کوه!

—گوره، د هلك دوسيه تړل شوې ده، ټول په دې قانع دي چې هغه يخنۍ وژلی، ته دوه لکه او غاڼۍ واخله او ما خوشی که.

د څارنوال سترگې رډې راوختې، ټيټ شو، هو ټلي يې ترگرين ونيو، په خشکه يې وويل:

—ته ماته رشوت راکوې؟

هو ټلي وارخطا شو.

څارنوال يوه شېبه غلی و، بيا يې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې وړ پوري و، وروسته يې هو ټلي ته مخ وړ واړاوه، دهغه غوږ ته يې خوله ورنږدې کړه، ورو يې وويل:

—زه دومره احمق نه يم، پنځه لکه.

د کيسې پای گنگ نه و. که يو څه گنگ هم درته مالوم شوی وي علت يې دا دی چې تر دې دمه مو ټوله کيسه نه ده لوستې او په دې نه پوهیږو چې کيسه څنگه تر دې ځايه راوړسېده.

د کيسې په پای کې خبره خلاصه شوه. د لوستونکې ټولې پوښتنې ځواب شوې، نه غوټه پاتې شوه، او نه هم تلوسه. خو له دې سره سره به دا کيسه د لوستونکي په ذهن کې تر ډېره پاتې شي، شايد فکر وکړي چې وروسته به څه کيږي؟ ايا هوټلي به څارنوال ته پنځه لکه افغانۍ ورکړي که نه؟ د څارنوال او هوټلي راتلونکې به څه وي او...

بله دا چې کيسه د لوستونکي د تصور پر خلاف پای ته رسېدلې ده. موږ په پاتې خبرو پسې نه گرځو، ځکه پاتې خبرې د کيسې په هدف پورې نه دي تړلې.

د کيسې هدف:

مخکې تر دې چې کيسه وليکم، په ذهن کې مې يواځې د کيسې هدف پوځ کړ: د دې کيسې له ليکلو څخه مې هدف دا دی څو لوستونکي وپوهیږي چې ولي په ځينو بې سرپرسته هلکانو جنسي تيری کيږي او په دې برخه کې ولي قضايې ادارې عدالت نه شي پر ځای کولی.

جنایت يوه پوليسي اوږده کيسه ده. خو ما د کيسې د ليکلو پر مهال هڅه کوله چې په هره کرښه کې يواځې يو هدف تعقيب کړم او بلې خواته لاړ نه شم.

د يالوگ !

د کيسې يوه برخه:

څارنوال ژرد مېز پر سر ايسې ګوشکۍ ورپورته کړه، يوه لنډه نومره يې ووهله، ويې ويل:

زما دفتر ته راشئ!

لنډه شېبه وروسته په دفتر کې يو په ونه لوړ سپرې ولاړ و، څارنوال دوه درې ځله د خپل موبایل سکرين ته وکتل، په کاغذ يې يوه نومره وليکله، کاغذ يې ولاړ سپرې ته ونيو، ويې ويل:

غواړم پوه شم چې د تليفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر! سپرې کاغذ ور واخيست، په بېړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سپرې ته د کېناستلو بلنه ورکړه، وروسته يې په ډکه خوله وويل:

څه درک دې ولگاوه!!!

سپرې ځواب ورکړ:

هو صاحب! تليفون له يوې پي سي او څخه شوی و، تيليفونچي ويل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړۍ يوه پېغله وه چې پوره لس دقيقې يې خبرې کړي، بيا يو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلې و او وروسته له هغه يوه بوډا ته وار ور رسېدلې و.

څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سپرې وروکتل، د برېتونو لاندني تور وييښته يې په مستو سپين وو، څارنوال وويل:

د بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟

صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځي، دی د هر يوه خبره ذهن ته نه شي سپارلی، خودومره يې په زړه و چې بوډا کڅوړنۍ سترگې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

ڄارنوال وويل:

پيدا به ٻي ڪرو؟

صاحب! گرانه خبره ده، ڊا ٻار ڏي، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند ڪوي.

ڄارنوال يوه شېبه غلي و، وروسته ٻي ڊمبڙ پر سر لوڊلي يوه يوه ورېجه ور ٽوله ڪړه، په غاب ڪي ٻي واچوله او وٻي ويل:

رښتيا وايي، موندل ٻي گران ڪار ڏي، بايد صبر و ڪرم، شايد بيا تلفون و ڪري، ته تلي شي.

دلته دوه ڪرڪٽره لرو. ڄارنوال او ڊ ڄارنوال تر لاس لاندي يو مامور. خو په کيسه ڪي ڊا يادونه نه ده شوې چې ڄارنوال تر مامور لوڙ موقف لري، بلڪي لوستون ڪي ڊ ڄارنوال له هماغه لومړي ڊيالوگ څخه پوهيږي چې ڄارنوال لوڙه ڪاري رتبه لري او دوهم تن بايد ڊ ده اوامرومني.

زما دفتر ته راشئ!

ياد ڄارنوال ڊا خبره:

غواړم پوه شم چې ڊ تلفون ڊا نومره ڊ چا ده، له مخابراتو پوښتنه و ڪړئ، ژر! بله ڊا چې ڪه څوڪ دولتي او يا هم ځينو غير دولتي دفترونو ته تللي وي، نو ڊ صاحب ٽڪي به ٻي ڊ پر اوربډلي وي. دلته مامور ڊ هرې خبرې په سر ڪي ڊ (صاحب) ٽڪي ڪاروي.

هو صاحب! تلفون له يوې پي سي او څخه شوي و، تيليفونچي ويل چې ڊ نهو بجو په شاوخوا ڪي درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړي يوه پېغله وه چې پوره لس دقيقې ٻي خبرې ڪري، بيا يو ځوان په خارج ڪي له چا سره غږيدلي و او وروسته له هغه يوه بوڊا ته وارور رسېدلي و.

له دې ډيالوگونو څخه مو هدف دادى چې په كيسه كې دواړه (څارنوال او مامور) له خپل اجتماعي موقف سره سم غږېدلي دي. (البته زموږ په ټولنه كې همداسې ده.)

بل دا چې له ځينو ډيالوگونو څخه تصوير هم اخيستلاى شو:

صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دى د هر يوه څېره ذهن ته نشي سپارلى، خو دومره بې په زړه وو چې بوډا كڅوړنې سترگې درلودې، پوزه بې غټه وه او كله چې بې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د كباب بوى احساس كړى و.

څارنوال او مامور دواړه لوستي خلك دي، دې ته ضرورت نه پېښېږي چې د يو بل د خبرو په پوهېدو كې ستونزه ولري. كه مامور د پي سي او نوم اخيستى، له منطقي پلوه څارنوال پرې پوهېدلى، خو كه د څارنوال په ځاى كوم بزگر واى، نو شايد پوښتنه ورته پيدا شوې واى چې (پي سي او) يعنې څه؟ پرله پسې ډيالوگونه هم لوستونكى سترې كوي. له همدې امله په خبرو كې وقفه راوستل ضروري دى او خبرې طبيعي ښكاري:

څارنوال وويل:

د بوډا په اړه بې نور څه مالومات درلود؟

صاحب! ويې ويل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دى د هر يوه څېره ذهن ته نه شي سپارلى، خو دومره بې په زړه وو چې بوډا كڅوړنې سترگې درلودې، پوزه بې غټه وه او كله چې بې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د كباب بوى احساس كړى و.

څارنوال وويل:

پيدا به بې كړو؟

— صاحب! گرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند کوي. څارنوال یوه شبېه غلی و، وروسته یې د مېز پر سر لوېدلې یوه یوه ورېجه ور ټوله کړه، په غاب کې یې واچوله او ویې ویل: — رښتیا وايې، موندل یې گران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلې شې.

که څارنوال ورېجې نه وای ور ټولې کړې او په غاب کې یې نه وای اچولې، او دې ته اشاره نه وای شوې چې دا خبره د چا ده؟ پنځه پرله پسې ډيالوگونه راتلل: — د بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلود؟

— صاحب! ویې ویل چې دورځې لسگونه تنه ورځې، دی د هر یوه خبره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره یې په زړه و چې بوډا کڅوړنې سترگې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې یې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

— پیدا به یې کړو؟

— صاحب! گرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند کوي. — رښتیا وايې، موندل یې گران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلې شې.

پرله پسې ډيالوگونه سترې کوونکي دي، ډېر وخت له لوستونکي لاره ورکوي چې دا د کوم کرکټر خبره ده؟ دا ستونزه هغه وخت ډېره پیدا کېږي چې تر دوو ډېر کرکټرونه ولرو. دلته مو د یوه عمل پواسطه وقفه راوسته، هغه دا چې څارنوال ورېجې ټولې کړې، په غاب کې یې واچولې او له هغه وروسته یې بله پوښتنه وکړه. د ډيالوگونو تر مینځ دا ډول وقفې هم کیسه تصویري کوي اد هم د اوږدو خبرو مخه نیسي.

بله خبره دا چې په ډيالوگونو کې تکراري کلمات نشته هر ډيالوگ راتلونکي ډيالوگ ته لاره هواروي. که ساده ووايو! هر ډيالوگ د زینې د یوې پلې مثال لري. زینه سره تړلې وي.

د ډيالوگ په برخه کې مو ولوستل چې ډيالوگونه باید لنډ وي، خو دلته مامور اوږدې خبرې کړي. دا طبیعي ده، ځکه څارنوال له هغه څخه تشریح غوښتې او مامور مجبور دی چې تشریحي خبرې وکړي.

خو بیا هم تشریح اوږده نه ده راغلې. کله کله د مجبوریت له مخې اوږدو خبرو ته هم ضرورت پیدا کیږي.

(په دې اړه د ډيالوگ په برخه کې خبرې شوي)

تصویر:

د کیسې د پیل لنډه برخه:

دسهار په خړه کې د پولیسو موټر لنډ راتاو شو، وښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنگرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر یوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولي لگولې وو، سربې کېن لور ته ځوړند و او پر تورو ګاږګوتي وینستو یې نرۍ پرځه پرته وه.

ټولې جملې حرکت لري. ان بوټونه هم په حرکت راغلي. واورې هم حرکت پیدا کړې. د هلک په تورو ګاږګوتي وینستو پرته پرځې ته هم پام شوی.

بل تصویر:

شېبه وروسته موټر پاڅه سرک ته وخت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يوچا د ناستې ځای، نږدې گڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لاسکارېدل.

که يواځې همدا يوه جمله هم ولولو، دا تصوير ترې اخيستی شو چې مخکې څه تېر شوي دي.

بل تصوير

څارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و، له خولې څخه يې سپين تاوونه پورته کېدل او لاسونه يې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.

دلته دا يادونه نه ده شوې چې يځني ده. خو د څارنوال (ب) له خولې څخه سپين تاوونه راوتل او لاسونه د بالاپوښ په جېب کې پټول په خپله د يځني نښې گڼل کيږي.

بل تصوير:

شېبه وروسته په پارک کې هيڅوک نه و، د ونې پر يوه لوڅ بڼاخ يو کارغه ښکارېده او د سپينو واورو پر سرڅو وچې پانې باد رغړولې.

کيسه ليکنه د پراخوڼه لري. يواځې په څو ټکو کې نه خلاصه کيږي، که ژوند و په نورو برخو به يې بل وخت خبرې وکړو.

په پای کې مو د دوو کيسو لوستلو ته رابولم. لومړی همدا د (جنایت) په نوم بشپړه کيسه ده چې ځينې برخې مو د بحث له پاره ترې راواخيستي او خبرې مو پرې وکړې. بله کيسه (بدمرغي) نومېږي چې د (جنایت) له کيسې وروسته به يې ولولئ. د (بدمرغي) په نوم کيسه مې ځکه راوړه چې تاسوله خپل دنده ورته وگورئ. هغه څه پکې ومومي چې تر اوسه مو خبرې پرې وکړې. په دې فکر

وکړئ چې کومې برخې يې نښې دي، کومې برخې يې ستونزې لري او کوم ټکي بايد په پام کې نيول شوي وای چې ستونزې حل او کيسه لابنه شوې وای. دوهمه کيسه ستاسو د نقد لپاره ده. چاڼ او ټوک، ټوک يې کړئ. هغه ټکي ترې راوباسی چې تردې دمه پرې غږيدلي يو. دا تمرين به مو په عملي توگه ځينو ټکو ته متوجه کړي. خو لومړی به د جنايت کيسه ولولو.

جنايت

د سهار په خره کې د پوليسو يو موټر لنډ راتاو شو، ونيوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر بننگرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولي لگولې وو، سر يې کين لور ته ځړند و او پر تورو ګار ګوتي وينستو يې نرۍ پر خه پرته وه.

يو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپينه غاړه يې ګوتي کېښودې، خپلو ملګرو ته يې وکتل او دوه درې ځله يې په منفي بڼه سرو خوځاوه. چوپه چوپتيا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څپرې يې نيولي بنکار بدلې او له خولو څخه يې مړه تاوونه پورته کېدل. يوه عسکر وپوښتل:

— څوک يې پيژني؟

د خلکو ځواب منفي و.

عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد يې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې يې تړپال پرې وغور او. شېبه وروسته موټر پاڅه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يوچا د ناستې ځای، نږدې ګني پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لا بنکار بدلله.

د پوليسو څارنوال (ب) يوه دوسيه راپورته كړه، پانه يې واپوله، عدلي طب د هلك مړينه طبيعي بنودلې وه، ليكلي يې وو چې د يخنۍ له لاسه مړ شوی دی، د جرم او جنايت كومه نښه يې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پيدا كېدو په خاطر د ښار په عمومي هديره كې خاورې پرې واپول شوې.

څارنوال ولاړ شو، دوسيه يې په الماری كېښوده، بېرته پرڅوكۍ كېناست، د مېز پر سر اېښې بټن يې ټينگه كړه، له زنگ سره يو وچ، كلك سړی په وره كې ودرېد، به بېرته يې وويل:

صاحب!

څارنوال چای وغوښت، سړی په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره يوه بله دوسيه ورپورته كړه، څو پاڼې يې واپولې، خو ډېر ژر يې بېرته پر مېز كېښوده، يو اوږد اړېمې يې ويست، خپله پكه ككړی يې وگروله، ريموټ ته يې لاس كړ، د تلویزيون چاينلونه يې واپول، په يوه كې كارتون و، په بل كې څو مستو نجونو گډا كوله او درېيم چاينل هم يو تود سياسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه ټينگه كړه او د تلویزيون پر پرده د نجونو گډا راغله.

دا وخت يې موبایل وشرنگېد، څارنوال د خپلې كورتۍ جېب ته لاس كړ، موبایل يې غوږ ته ونيو، ورو يې وويل:

—مهرباني وكړئ، څارنوال (ب)

له مقابل لوري لېزانده غږ واورېدل شو:

—يوه مهمه خبره درته لرم.

—امر كړئ.

—يوه اوونۍ مخكې سينما ته نږدې يوليسو يو مړی وموند.

څارنوال په بېرته وويل:

—هو! يو هلك يخنۍ وژلی و.

په تليفون کې ټوخی واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وويل:
 _په ظاهره يخنۍ وواژه، خو تر شا يې يو لوی جنايت پټ دی.
 څارنوال په بېړه وپوښتل:
 _تاسو څوک ياست؟ له کوم ځايه خبرې کوی؟
 تليفون قطع شو.

څارنوال ژرد مېز پر سر اېښې گوشکۍ ورپورته کړه، يوه لنډه نومره يې ووهله،
 ويې ويل:
 _زما دفتر ته راشئ!

لنډه شېبه وروسته په دفتر کې يو په ونه لوړ سپړي ولاړ و، څارنوال دوه درې ځله
 د خپل مېايل سکرين ته وکتل، په کاغذ يې يوه نومره وليکله، کاغذ يې ولاړ
 سپړي ته ونيو، ويې ويل:

_غواړم پوه شم چې د تليفون دا نومره د چا ده، له مخبرانو پوښتنه وکړئ، ژر!
 سپړي کاغذ ور واخيست، په بېړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې
 بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سپړي ته د کېناستو بلنه
 ورکړه، وروسته يې په ډکه خوله وويل:
 _څه درک دې ولگاوه؟

سپړي ځواب ورکړ:

_هو صاحب! تليفون له يوې پي سي او څخه شوی و، تيليفونچي ويل چې د نهو
 بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی يوه پېغله وه چې پوره
 لس دقيقې يې خبرې کړي، بيا يو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او
 وروسته له هغه يوه بوډا ته واور ورسيدلی و.

څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سپړي وروکتل، د بربتونو لاندني
 تور وينسته يې په مستو سپين وو، څارنوال وويل:

—د ٻوڏا په اڀه يي نور ڇه مالومات درلودل؟
 —صاحب! ويي ويل چي دورڇي لسگونه تنه ورڇي، دي د هر يوه څپره ذهن ته
 نه شي سپارلي، خو دومره بي په زړه وو چي ٻوڏا ڪڇورنې سترگي درلودې،
 پوزه يي غيٽه وه او ڪله چي يي د تليفون پيسې ور نه اخيستلي، نو تليفونچي د
 ڪباب بوي احساس ڪري و.

ڄارنوال وويل:

—پيدا به بي ڪرو؟

—صاحب! گرانه خبره ده، ڊاٻار دي، دلته په لسگونه زره انسانان ژوند ڪوي.
 ڄارنوال يوه شهبه غلي و، وروسته يي د مېز پر سر لوڊلي يوه يوه ورجه ور
 ٽوله ڪړه، په غاب ڪي يي واچوله، ويي ويل:
 —رښتيا وايي، موندل يي گران ڪار دي، بايد صبر و ڪرم، شايد بيا تليفون
 و ڪري، ته تلي شي!
 د ڄارنوال وړاندوينه سمه وخته، ماسپښين يي موبایل و شرنگيد، مقابل لوري
 وويل:

—زما خبره موزره ته ولوڀده؟

ڄارنوال وويل:

—خو موږ ثبوت غواڙو.

—ڪيسه اوږده ده، په تليفون ڪي نه ويل ڪيري.

—نو چيرته سره ووينو؟

مقابل لوري يوه شهبه غلي و، په تليفون ڪي يواځي د موٽرو هارنونه اوربدل
 ڪيدل، وروسته يي وويل:

—خو په يوه شرط!

—ڇه؟

—زه غريب سڀي ٿي، ماته به ڪوم جنجال نه پيدا ڪوڀ.

—سمه ده، ڙمنه ڪوم.

مقابل لوري وٽوخل، بيا يي وويل:

بنار والي. ته ٺڊي يو ڪوچيني پارڪ ڏي، سباسهار نهه بجي هلته راشي، په ڊي
واورو ڪي پارڪ تش وي، ما په اساني سره موندلي شي.

تليفون قطع شو.

ڄارنوال فڪر يووڙ، بيا يي ڊا طمينان لپاره عدلي طب ته تليفون وڪڙي، هغوي
خپل استول شوي رپوت سم وگانه، ويي ويل چي په خپنه ڪي ڪومه تپروتنه نده
شوي، د هلك مرگ طبعي ڏي او ڪوم جنايي اڀخ نه لري.

ڄارنوال (ب) لس ڪمي اته بجي په پارڪ ڪي و، له خولي خخه يي سپين تاوونه
پورته ڪڍل اولاسونه يي ڊا اوڊده تور بالا پوئس په جېبونو ڪي پٽ ڪري وو.

په ڪوچيني پارڪ ڪي څوڪ نه بنڪار ڍڍل، د هسڪو ونو تور، نري او اوڊده
سيوري پر سپينو واورو پرا ته وواو تر پارڪ له راگر ڇڏلو ڪٿارو ور هاخوا پر
تور سڙڪ يو يو موٽر تپر ڊه.

پينڇه دقيقې نورې هم ووتې، بيا د پارڪ په شمالي دروازه ڪي يو سڀي ودرېڊ،
ڏي بوڊا و، له پطلون سره يي شنه لونگي ترلې وه او يو پنڊ زور ڄمپر يي په تن
و.

شېبه وروسته يي ڄارنوال ته لاس ورڪي، دواڙه پر يوه اوڊده څوڪي ڪېناستل،
يوه لحظه غلي وو، وروسته ڄارنوال وويل:

—چرتي ڊي ڪرم.

بودا هغه ته وکتل، برېتو يې سپينه پرځه نيولې وه او د اوږدې پزې تېره څوکه يې سره ښکارېده.

بودا لنډ ځواب ورکړ:

— بايد چرتي شي.

څارنوال مخ ورواړاوه:

— خبرې وکه، ما ژمنه درسره کړې، له ستونزو به لرې يې.

بودا يو سوړ اسويلی ويست، لاندي يې پر خپل بوت واوړه تخته کړه، ورو يې وويل:

زه کسبگرسې يم، دېرش کاله کېږي چې اشپزي کوم، ما په بېلابېلو هوټلونو کې کار کړی، لاس مې ښه دی، خو تر ټولو د کباب په پخولو کې ډېر تکړه يم، تېره مياشت مې په يوه هوټل کې کار ونيو، دا هوټل د موټرو په اډه کې دی، هلته ډېره ګڼه ګوڼه وي، ولاياتو ته بسونه ځي او ښه چلېږي. دا يو کوچینی هوټل دی، د شپې تيږولو ځای نه لري، خو مشتريان يې ډېر دي او خاوند يې په مزو کې دی.

بودا غلی شو، يو سوړ اسويلی يې ويست او وېي ويل:

دا د اتو ورځو مخکې کيسه ده، ما کباب پخواه، وروسته مې يوه ديارلس يا څوارلس کلن هلک ته پام شو، له نانواي نه يې ډوډۍ غوښته، خو نانواي په غوسه شو، هلک ته يې بد رد وويل او له هغه ځايه يې وشاړه. زه حيران شوم، هلک ته مې وکتل، نه يې جامې د سوالګرو وې او نه هم څېره او نور ظاهري جوړښت. ورغې مې کړ، راغی او زما تر څنګ ودرېد. پوه شوم چې وږی دی، ما د کباب دوه سيخه ورته ونيول، ده مننه وکړه او په بېړه د کباب په خوړلو بوخت شو.

دی له رنگه ښایسته و ، سپین پوست یې درلود او داسې نه ښکارېده چې تردې
 مخکې دې کومه سخته پرې ورغلې وي. وروسته مې وپوښت:
 _ولې سوال کوي؟
 هلك راته وکتل، غټې تورې سترگې یې له اوبښکو ډکې شوې، ویې ویل:
 _ورې یم، پیسې نه لرم.
 _کور دې چېرته دی؟
 هلك یوه شېبه غلی و، بیا یې سر پورته کړ، شونډې یې و خوځېدې:
 _په ایران کې.
 حیران شوم:
 _نو دلته څه کوي؟
 هلك په خواشینۍ وویل:
 موږ لس کاله مخکې ایران ته مهاجر شوو، په کور کې پنځه تنه یو، زه، پلار،
 مور او زما دوه وږې خویندې، پلار مې په یوه ساختماني شرکت کې کار کاوه،
 زه هم په یوه مغازه کې مزدور وم، خلکو ته به مې سودا ورکوله، کارتنونه به مې
 له یوه ځایه بل ځای ته وړل، سترې به وم، خو بیا هم ښه و، مازدیگر به ټول سره
 یوځای شوو او د ورځې ستریا به مې هېره شوه، یو سهار مغازې ته تلم، پولیسو
 ودرولم، د مهاجرت کارت یې رانه وغوښت، خو موږ د زرگونو نورو افغانانو
 غوندې غیر قانوني مهاجر و، اسناد مو نه درلودل، هماغه و چې لومړی یې د
 سنگ سفید په نوم یوې بنديخانې ته ولېږل، یوه اوونۍ مې هلته تېره کړه او بیا
 یې له مرزه (سرحد) را واپرولم. اوس دا دی شپږمه ورځ چې سرگردانه
 گرځم، له کوره هم احوال نه لرم، نه پوهېږم چې څه وکړم، قاقابر پیسې
 غواړی، خوزه په گېډه نه یم موږ، ایران ته د تگ لپاره پیسې په کار دي، ډېرې
 پیسې.

ما ورته وپوښتل:

—ولې دلته، په افغانستان کې څوک نه لرې؟

هلک وويل:

—نه، ترونه مې پخوا لا پاکستان ته مهاجر شوي دي، دومره پوهېږم چې په

پېښور کې اوسي، نور يې درک نه رالموميږي.

—نو دا شپږ ورځې دې چيرې تيرې کړې؟

تر پروانه يو څه پيسې راسره وې، په يوه مساپر خانه کې به مې ډوډۍ خوړه، د

شپې د تېرېدو پيسې يې نه رانه غوښتې، هماغه به پر تخت وېدېدم، پروان مې

ټوله ورځ څه ونه خوړل، بانه مې داوه چې په نس مې درد دې، خونن سهار د

مساپرخانې خاوند راباندې پوه شو او زه يې له هغه ځايه وشړلم، ما په ژوند کې

خواست نه دی کړی، خو وږی وم، ټيکه نه راتله، ځکه مې له نانوايه يوه ډوډۍ

وغوښته.

بوډا د ماشومانو په شور او زوږ غلی شو، له جنوبي دروازې څخه يوه ډله

ماشومان پارک ته ورننوتل، دوی منډې وهلې، يو بل يې دواورو په

غوږندوسکو ویشتل، وروسته پرته له دې چې په پارک کې ماته شي، په بېړه د

پارک له شمالي دروازې څخه ووتل.

د بوډا سروځېد، يوه شېبه غلی و، بيا يې ورو وويل:

—هلک يوه لحظه له ماسره ودرېد، فکر کوم چې د کباب بوی ښه پرې لگېدلی

و، خوزه پردی مزدور وم، نوره لورپينه مې نه شوای ورباندې کولای، داوخت د

هوټل خاوند راغبرکې!

—څلور خوراکه کباب

ما نور سيخونه د انگار له پاسه کېښودل، کباب ته مې پکه وهله چې د هوټل

خاوند راغی، ده د يو بل خوراک فرمايش راکړ، ويې ويل چې يو نږدې دوست

یې راغلی، غوښې ته څه مثال هم ورکړه کړه او په سیخونو کې سپین بخرکي مه پښه! وروسته یې هلک ته پام شو، ما ته یې په پوښتونکي نظر وکتل، ومې ویل چې مساپر دی، له ایرانه یې را اړولی، دلته څوک نه لري. د هوټل خاوند په ځیر ورته وکتل، مخ یې را واړاوه، ویې ویل: —وبال لري، ډوډۍ ورکړه، بیا به نوره مرسته هم ورسره وکړم. له دې سره بېرته هوټل ته ننوت.

د هوټل خاوند په ظاهره بد سړی نه و، په غریبانو یې پام کاوه، هر سهار به یې د سلو روپو نوټ د سوالګرو لپاره ماتاوه، هوټل ته به ډېر ګډایګر راتلل، یو یې هم نا امېده نه پرېښوده، یو دوه اوغانۍ به یې ورته نېولې، دی به پر دځل ناست و او کله کله به یې له مساپرو پاتې ډوډۍ پر غریبانو ویشله. هلک ته مې ډوډۍ ورکړه، دی تر ماسپښینه ماتل شو، ما لمونځ وکړ، په هوټل کې هیڅوک نه

و، هلک پر تخت ناست و، دی چرتي ښکارېده، زه پخلنځي ته لاړم، غوړ لوښې مې پریمینځل او د ماخستن لپاره مې غوښه پر سیخونو وپښله، کله چې بېرته ورغلم، د هوټل خاوند مې د هلک تر څنگ ولید، دوی خبرې کولې، ښه شېبه وغږېدل، د هوټل خاوند ډاډ ورکړ چې دی ځینې قاچاقبران پطرنی، هر څه به سم شي.

هلک په هوټل کې پاتې شو، د ماخستن له خوا خلک کم وو، ډوډۍ مو ژر ورکړه، وروسته د هوټل شاګردان هم خپلو کورونو ته لاړل او په هوټل کې درې تنه پاتې شوو، زه، د هوټل خاوند او کوچینی مساپر.

موږ تر ناوخته وینس وو، د هوټل خاوند دورځې حساب کاوه، هلک د بخاری تر څنگ غلی ناست و او ما هم د سبا لپاره غوښه وپړوله، ښه شېبه نوره هم ووته، هلک ته مې وکتل، سترګې یې له خوبه ډکې وې، ولاړ شوم او د بخاری تر څنگ

مې ځای ورته جوړ کړ. د هوټل خاوند هم څو گامه لرې د تخت په بل سر کې پرېوت، ما ته هم خوب راته، خپله بستره مې هواره کړه، د گروپ ساکت ته مې لاس وروغځاوه او سترگې مې پټې کړې.

زه هم دلته مساپريم کورنۍ مې په کلي کې ده، يوه مياشت کېده چې کور ته نه وم تللی، په هغه شپه مې خپله کوچینی لور تر ډېره په ذهن کې راگرځېده، خو وروسته خوب وږی وم.

بوډا غلی شو.

څارنوال په بېړه وويل:

بيا؟

د بوډا شونډې و خوځېدې:

— يوه شورما شور مې سترگې رڼې کړې، د بخاری د سره انگار په تته رڼا کې مې هوټلي وليد چې د هلک تر څنگ ناست و، هلک سړي ته سوکان نيولې وو، سپکې سپورې يې ورته ويلې، خو هوټلي غلی و، هيڅ يې هم نه ويل او سړي څرېدلی ښکارېده، وروسته هلک په بېړه ولاړ شو، بوټونه يې په پښو کړل، خو کله چې يې د دروازې دستگير ته لاس وروغځاوه، ورکولپ و، بيا يو کرنگ شو، لويه شیشه ډرې وږې شوه، هلک په توره شپه کې د باندې لاړ او هوټل ته سړه هوا راننوته.

بوډا غلی شو.

څارنوال وويل:

— دا يولوی جنايت دی، دا پست هوټلي بايد سزا وويني، بايد.

بوډا وويل:

— ما بل څه نه شو کولای، کار مې پرېښود او قانون مې خبر کړ، نور نو تاسو ښه پوهيږئ.

څارنوال وپوښتل:

— غواړې چې چېرته لاړ شې؟

— نپوهېږم، بل ځای به په کار پسې گرځم، ما درته وویل، زه یو تکړه اشپز یم، روپۍ کمه یا ډېره، کار پیدا کولای شم.

څارنوال وویل:

— خو که تاته ضرورت پېښ شو بیا به دې چېرې پیدا کوم؟

د بوډا شونډې و خوځیدې:

— تا ژمنه کړې وه چې ماته به کوم جنجال نه پیدا کوي.

څارنوال وخنډل:

— زه په خپله خبره ولاړ یم، خو دا زما وظیفه ده، باید د شاهد ادرس ولرم.

بوډا وویل:

— دلته څوک نه پېژنم، خو د کلي ادرس مې درسره ولیکه، قول ده، که مې کار

وموند، په تیلیفون کې دې خبروم.

څارنوال د سړي د کلي او هوټل دواړو ادرسونه واخیستل.

شبهه وروسته په پارک کې هیڅوک نه و، د ونې پر یوه لوڅ ښاخ یو کارغه

ښکارېده او د سپینو واورو پر سرڅو وچې پانې باد رغړولې.

* * *

ماسپښین دوه بجې وې، څارنوال پر یوه خیرنه څوکی ناست و، پر غوړ مېز

ایښی له تورو چایو ډک گیلایس یې ورپورته کړ، هوټلي ته یې وکتل، ده د تایپ

د یوې جر شوې کسټې راوتلې کولمې خلاصولې.

وروسته يې ورمېږ کور کې، د تخت پر سر ناستو دوو تنو خبرې سره کولې او دوی ته نږدې يوه ځوانکې پر تېرو سيخانو غوښه پېيله. نور هوټل تش و. څارنوال هوټلي ته اشاره وکړه، هغه راغی، څارنوال ته مخامخ ودرېد. ورو يې وويل:

— څه شی غواړئ؟

څارنوال د لاس په اشاره هوټلي وپوهاوه چې مخامخ ورته کينې. هوټلي حيران شو.

څارنوال چېب ته لاس کې، يو کارت يې راويست، د هوټلي سترگو ته يې ونيو، وېې ويل:

— څارنوال (ب)

د هوټلي رنگ والوت، پر څوکۍ کېناست او څارنوال ته يې په وېره وکتل. څارنوال ورو وويل:

— کاروبار دې څنگه دی؟

هوټلي وارخطا شو:

— صيب! ښه ده، گذاره کوي.

څارنوال له چايو غوړپ وکړ، شونډې يې و خوځېدې:

— يو څو پوښتنې درنه کوم.

— امر کوئ، صيب!

— تا څو ورځې مخکې يو ميلمه درلود.

هوټلي په ماته گوډه ژبه وويل:

— صيب، زه، زه خو ډېر ميلمانه لرم، ته، ته کوم يو يادوې؟

د څارنوال شونډې و خوځېدې:

— خو ته د شپې ميلمه نه لرې.

د هوتلي رنگ سور شو.

دا وخت د مېز ترڅنگ دوه تنه ودرېدل، يوه يې وويل:

—دوه چايه، خورويۍ شوې؟

—پنځلس اوغانۍ.

هغه د مېز پر سر پيسې کېښودې او دواړه له هوتله ووتل.

څارنوال پسې وکتل، هوتلي ته يې مخ ورواړاوه، په ملنډو يې وويل:

—په زړو شيشو کې دا يوه شيشه نوې ښکاري، دا دې ولې بدله کړيده؟

هوتلي پر تخت ناست ځوانکي ته وکتل، له هغه نه يې وغوښتل چې پاتې کار په

اشپز خانه کې وکړي، وروسته يې څارنوال ته مخ ورواړاوه، شونډې ورپېږي

او په لېزانده غږ يې وويل:

—ماته شوه.

—څنگه؟

هوتلي چيغه کړه!

—له ما څه غواړي؟

څارنوال ور مخته شو، د دواړو سترگې سره وجنگېدې، څارنوال وويل:

—ته ډېر پست سړی يې، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و، د شپې يې په پرستن

ورننوتی وې، ته پوهيږې! هغه مړ دی، يځني وژلای.

—دا دروغ دي.

—زه شاهد لرم زور کبابي.

هوتلي په بېړه ولاړ شو، منډه يې کړه، خو څارنوال تر لمنې ونيو، سړی پر مخې

ولوبد، سړي پر يوې څوکۍ ولگيد او له تندي يې وينه روانه شوه.

څارنوال (ب) په خشکه وويل:

— اقرار وکه، تا هغه هلک ته لاس وړاچولی و.

هوټلي سرې لارې توکړې، څارنوال ته يې وکتل، شونډې يې وخوځېدې:

— نه، ما هيڅ نه دي کړي.

څارنوال ترگرين ونيو، ورو يې وويل:

— تا زه نه يم پيژندلی، ما د ډېرو مجرمينو ژبه خلاصه کړې ده، ته به اقرار کوي،

ضرور.

هوټلي څه ونه ويل. څارنوال ولاړ شو، د بند په سره او نمجنه کوټه کې يې څو

گامه واخيستل، ودرېد، سړي ته يې وکتل، په کاوړ يې وويل:

— ته د بښلو نه يې، تا جرم کړی، يو نه بښونکی جرم، ته د لوند سپي غوندې د

کرکې وړ يې، پوهيرې، ته به پانسی شې.

هوټلي ولې زېد. سره سا يې واخيسته، ورو يې ويل:

— راځه، يو جوړجاړی سره وکړو.

څارنوال په حيراني ورته وکتل.

د هوټلي شونډې وخوځېدې:

— زه يې پانسی، ته به کومه گټه وکړې؟

څارنوال وويل:

— د مقصد خبره کوه!

— گوره، د هلک دوسيه تړل شوې ده، ټول په دې قانع دي چې هغه يخنې وژلی، ته

دوه لکه او غاڼۍ واخله او ما خوشی که.

د څارنوال سترگې رډې راوختې، تپت شو، هوپلي يې ترگرين ونيو، په خشکه
بې وويل:

ته ماته رشوت راكوې؟

هوپلي وارخطا شو.

څارنوال يوه شېبه غلې و، بيا يې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ورپورې و،
وروسته يې هوپلي ته مخ وړ واپراوه، دهغه غوږ ته يې خوله ورنږدې کړه، ورو
بې وويل:

زه دومره احمق نه يم، پنځه لکه.

(پای)

بدمرغي

ليکوال: نصير احمد احمدی

نجلی پر کټ ستوني ستغ پرته وه، کله کله به يې چيغه کړه، لاسونو ته ور لوبدلې ځنځيرونه به يې وشرنگېدل، سر به يې پورته کړ او بدن به يې ټکان وخوړ. تر هغې راگرځيدلي کسان خواشيني وو، دوی په راوتلو رډو سترگو ځواني نجلۍ ته کتل... په خبرو کې يې گونځې ښکارېدلې.

په ولاړو کسانو کې يوه چيغه کړه !

—تور کوډگر ناوخته شو !

تر څنگ ولاړ سړي په عاجزۍ وويل:

—د پاچا عمر دې ډېروي، په تور کوډگر پسې مو عسکر لېږلي دي، دوی د سهار په خره کې حرکت وکړ، اوس بايد را ورسېږي، سپېره غره ته تگ، يوه ورځ مزل غواړي.

پاچا خپله اوږده چپنه ورتوله کړه، روان شو، پر تخت کېناست، ځلېدونکې ژېړ تاج يې له سره ليرې کړ، په خپلو اوږدو سپينو څڼو کې يې گوتې تېرې کړې. يوه شېبه غلۍ و، وروسته يې ډډ غږ د مانۍ په لوی او هسک سالون کې انعکاس خپور کړ:

—که زما په لور څه وشول، تاسو به تر تيغ تېر کم.

دولاړو درباريانو سرونه وځړيدل، په خبرو کې يې وېره ښکارېدله... وزيرانو خپل ژوند په خطر کې لېد.

يو ساعت نور هم ووت، له اوږدو شيشو څخه مانۍ ته ژېړه رڼا رالوبدلې وه، د درباريانو اوږدې زرينې چينې ځلېدلې.

د پاچا غوسه ورو ورو ډېرېدله، خولې یې ځگونه پیدا کړې وو او د خپلې اوږدې تورې تر طلايي مونتې یې د بڼې لاس گوتې تاوې وې. چوپه چوپتیا وه، کله کله به د نجلی لاسونو او پښو ته ورلوېدلي ځنځیرونه وشرنگېدل، چیغه به یې کړه او بېرته به بېسده پرېوته.

لمر په لوېدو و چې د ماڼۍ یوه عسکر د تور کوډگر د رارسېدو خبر ورکړ، پاچا ودرېد، وزیرانو د سالون لویې دروازې ته وچې سترگې نېولې وې، ټولو د تور کوډگر د راتلو انتظار اېست. شېبه وروسته یو زوړ سپی رابښکاره شو، دی تک تور و، گڼه ډیره یې درلوده، پر نرۍ غاړه پورې یې په خړسپنسي پیېلو وړو هډوکو ټال خوړ.

پاچا او درباریانو د احترام په بڼه خپل سرونه ټیټ کړل، خو تور کوډگر مخ وروا نه راوه، لاړ او د نجلی تر څنگ پر کټ کېناست. ښه شېبه یې هغې ته وکتل، د نجلی اوږده بانه نېغ ولاړ وو، تر سترگو یې یوه توره حلقه راگرځیدلې وه او پر سرو شونډو یې سپین بښکارېده. تور کوډگر خپلې زړې خورجینې ته لاس کړ، د انسان ککړۍ، د پښو دوه اوږده هډوکي او یو خیرن جام یې راویستل، وروسته ودرېد، له ځان سره یې څه وویل او ترکټ څو ځله را تاو شو.

پاچا په خواړه خوله وویل:

— زه په تور کوډگر باور لرم.

تور کوډگر هغه ته وکتل، خو څه یې ونه ویل، هماغسې یې شونډې خوځېدلې ... دا سې کلمات یې تر خولې راوتل چې ولاړ خلک نه پرې پوهېدل. د کوډگر شونډې تر ډېره خوځېدلې، بیا د نجلی تر څنگ کېناست، خورجینې ته یې لاس وروغځاوه، یو سپین بوتل یې راویست. کله چې یې د بوتل اوبه په نقره یي جام کې واچولې، له جام څخه تور لوگی پورته شو، له دې سره د نجلی سترگې رڼې شوې، ځنځیرونه وشرنگیدل ... تور کوډگر چیغه کړه!

—اې شيطانې اروا! ته څه غواړې؟
 د نجلۍ خوله له ځگونو ډکه شوه، تورو سترگو يې سوړوالی پيدا کړ او شېبه وروسته يې سترگې سرو وینو ونېولې. ناڅاپه يې له شونډو ډډ نارینه غږ راووت، دې غږ په سالون کې د ولاړو کسانو زړونه ولړزول.
 غږ وويل:

—تر ټولو بدمرغه انسان!

له دې سره د ځنځيرونو شرنگا پورته شوه، تور کوډگر په چټکۍ سره تر نجلۍ راوگرځيد، په لاس کې نېولې ککړۍ يې کنبسته پورته کړه، نامفهومه کلمات يې له خولې را ووتل. د نجلۍ رنگ ورو ورو خپل عادي حالت ته راوگرځيد، سترگو يې توروالی پيدا کړ، شېبه وروسته بېسده پريوته.
 پاچا ور مخته شو، د چينې لستونۍ يې د خپلې لور پر خوله تېر کړ. بېرته په خپل ځای ودرېد
 تور کوډگر وويل:

—د پاچا پر لور جادو شوی، نجلۍ هغه وخت رغېدی شي چې د نړۍ تر ټولو بدمرغه انسان وويني.

پاچا يوه شېبه غلی و، بيا يې وزيرانو ته مخ وړ واپاوه او امر يې وکړ چې تر ټولو بدمرغه انسان ورته پيدا کړي.

له لمر ختو سره ډولونه ودرېدل، جارچي په ښار کې کوڅه په کوڅه وگرځېد، ده يو لوی ښکر خولې ته نيولی و او چينې يې وهلې چې تر ټولو بدمرغه انسان دې په دربار کې حاضر شي.

په ماني کې پاچا او وزيران بې خوبه او خواشينی ښکارېدل، په ټولو سرونه څړېدلي وو او د تور کوډگر له خولې څخه نامفهومه کلمات راوتل...

د هوا له تودېدو سره عسکرو احوال راوړ چې تر ټولو بدمرغه انسان يې موندلی دی. پاچا امر وکړ چې دا بدمرغه انسان دربار ته حاضر کړي. شېبه وروسته په يوه کټ کې داسې سپړي راوړل شو چې لاسونه او پښې يې نه وو، پر مخ يې يو لوی پرهر (ټپ) ښکارېده او ترډېره د غوښې يوې لويې بوتۍ ته ورته و.

سړي وويل چې دی يو پوځي و، له دښمن سره په جگړه کې يې لاس او پښې غوڅې شوې دي او د مخ لوی پرهر يې هم د تورې نښه ده.

د هغه د خبرو له ختمېدو سره ځنځيرونه وشرنگيدل، د نجلۍ سترگې سړې شوې او له خولې يې ځگونه وبهيدل. تور کوډگر د سړي د ايستلو امر وکړ او وبې ويل چې ده د ازادۍ په جگړه کې برخه اخيستې او تر ټولو نيکمرغه انسان دی. وروسته يې څه نامفهومه کلمات تر خولې را ووتل او نجلۍ ارامه پرېوته.

نيم سات نور هم ووت، بيا د يوې ښځې ژړا او کوکې واورېدل شوې، په سالون کې يوه ځوانه ښځه او درې خوار او ډنگر ماشومان ودرېدل، ماشومان ناروغه ښکارېدل، دوئ د خپلې مور لمن ټينگه نېولې وه او وارخطا وو.

ښځې په ژړا کې وويل چې خاوند يې له غره څخه د خرڅلاو لپاره بوتې راوړل چې ځناورو وخور، اوس دوئ څه نه لري، دوه ماشومان يې له لوږې مړه شول، نورو ته يې يو مړ سپی موندلی دی، د هغه غوښه ور ته پخوي او ژوندي يې ساتلي دي. دوئ په يوه وېرانه کې اوسي، يواځې څلور ديوالونه دي، نه چت لري او نه هم دروازه، خو بيا هم څوک کوم غرض نه ورباندې لري. ځنځيرونه وشرنگېدل او د پاچا په امر ښځه او ماشومان له ماڼۍ ووتل.

تور کوډگر وويل:

ژوند يې تريخ دی، خو بدمرغه نه شو ورته ويلای، ځکه ځوانه جانه ده، تر ستورو لاندې شپه تېروي او د پاچا له وېرې څوک په سپکه نه شي ورته کتلاي.

پاو وروسته يو په ونه لوړ بنيادم په سالون کې ودرېد، ده ښکلې جامې اغوستې وې، له رنگه هم سپين و او په ظاهره د بدمرغۍ کومه نښه نه پکې ښکارېدل. دده په لېدو د پاچا او درباريانو په خبرو کې گونځې پيدا شوې، خو تور کوډگړد خبرو اجازه ورکړه!

د سړي سروڅپيد او له خولې څخه يې يواځې يوه جمله راووته!
— زموږ خاوره پرديو لاندې کړېده او خپلواکي نه لرو.

ناڅاپه د مانۍ لويې شيشې ولځيدې، درې، وړې لاندې راولوبدې، له کټ څخه يو تور لوگۍ پورته شو، يوې ويروونکي چينغې په سالون کې انعکاس خپور کړ!

— وسوځيدم!

لوگۍ په لمبه بدل شو او له لمبې څخه هم د ځناورو شکلونه جوړ شول، کله به يې د پرانگ کله د لېوه او کله هم د زمري بڼه خپله کړه، شېبه وروسته يوه وحشتناکه انگولا پورته شوه، يوې سپېنې رڼا ولاړ خلک اې ايستل چې خپلو سترگو ته لاسونه ونيسي، چوپه چوپتيا شوه. د نجلي حيرانه غږ واورېدل شو!
— پلاره! زه مو ولې ترلې يم؟

تور کوډگړ چينغه کړه:

— تر ټولو لويه بدمرغي، د خپلواکۍ نه درلودل دي.

پاي

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library